ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

Факультет права, публічного управління і менеджменту

Кафедра публічного управління та менеджменту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Доступність та розвиток інструментів електронного врядування в Україні»

Студента ступеня «магістр» МАПУА групи
Галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування
Спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Освітня програма: Публічне управління та адміністрування
Лісовського Ростислава Руслановича

Науковий керівник:
доктор економічних наук, професор
Климчук Олександр Васильович

Використання чужих ідей результатів і текстів мають посилання на відповідне джерело

_____ _____
(підпис) (прізв. та ініц. студ.)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____
Голова комісії _____ _____
(підпис) (ініціали, прізвище)
Члени комісії _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Вінниця – 2024

АНОТАЦІЯ

У рамках дослідження узагальнено історико-правові аспекти функціонування електронного урядування в контексті розвитку інформаційного суспільства. Окреслено поняття, ознаки та принципи адміністративно-правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері електронного урядування у вітчизняній та міжнародній практиці Здійснено аналіз різноманітних підходів до розуміння поняття «електронне урядування» та визначено основні етапи формування й функціонування електронного урядування як форми державного управління в різних сферах суспільного життя. Такі етапи умовно поділено за напрямами, зокрема створення законодавчого та матеріально-технічного забезпечення функціонуання електронного урядування; розвиток мережі електронних послуг; упровадження такої форми державного упраління, як електронне урядування, в діяльність системи органів публічного управління,

Дослідженням змісту поняття «електронне урядування» в національній та міжнародній доктрині окреслено концепт «електронного урядування» у 3 вітчизняній та міжнародній практиці та виокремлено основні підходи до тлумачення його змісту, зокрема технократичні та теоретичні. Згідно з технократичним підходом, електронне урядування розглянуто як базис інформаційного суспільства, або як один з етапів реалізації інформаційнокомунікаційних технологій у публічне управління. Щодо теоретичного підходу, то електронне урядування −це відповідна теорія, концепція, ідеологія, або ж одна з сучасних форм державного управління, що формується на основі таких елементів як новий державний менеджмент, система соціальних та політичних мереж , інновації в інституційних підходах.

Ключові слова: електронне урядування, цифрові технології, національна безпека, інформаційне суспільство, електронний документообіг, інформаційно-телекомунікаційні технології, інформаційна безпека, цифрова держава, цифрова трансформація

SUMMARY

The research summarizes the historical and legal aspects of the functioning of electronic government in the context of the development of the information society. Concepts, signs and principles of administrative and legal provision of information security in the field of electronic governance in domestic and international practice are outlined. An analysis of various approaches to understanding the concept of "electronic governance" is carried out, and the main stages of the formation and functioning of electronic governance as a form of public administration in various spheres of public life are determined.

The study of the content “electronic governance” in national and international doctrine made it possible to outline the concept of “electronic governance” in domestic and international practice and to highlight the basic approaches to 8 interpreting its content, in particular technocratic and theoretical. According to the technocratic approach, electronic governance is considered as the basis of the information society, or one of the stages of the implementation of information and communication technologies in public administration. Regarding the theoretical approach, e-governance is considered as a relevant theory, concept, ideology, or as one of the modern forms of public administration, which competes with or is based on such approaches as political networks, new public management, synergistic and new institutional approaches.

Keywords: e-government, digital technologies, national security, information society, electronic document flow, information and telecommunication technologies, information security, digital state, digital transformation, electronic public services

ЗМІСТ

ВСТУП..... 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ..... 10

1.1Цифровий розвиток та його вплив на публічне управління..... 10

1.2. Формування теорії і практики електронного урядування в контексті цифровізації суспільних процесів 22

РОЗДІЛ 2.ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ 39

2.1. Генезис політики Європейського Союзу в сфері розвитку електронного врядування..... 39

2.2. Електронне врядування в країнах Європейського Союзу 49

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ 59

3.1. Організаційні аспекти реалізації електронного врядування в Україні на вищому та центральному рівнях публічного управління…….59

3.2 . Впровадження електронного урядування електронного урядування на місцевому рівні 68

ВИСНОВКИ 85

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 88

ВСТУП

Актуальність теми. Теорія і практика публічного управління перебуває в стані постійної динаміки, обумовленої розвитком соціальної системи. У сучасному суспільстві соціальні відносини модернізуються під впливом інформаційно-комунікаційних технологій.

В цифровому суспільстві інформаційні технології сприяють поліпшенню надання публічних послуг громадянам, оптимізації взаємодії публічної влади з бізнесом, розширенню можливостей усіх суб'єктів соціальних відносин через доступ до інформації або більш ефективному управлінню державними справами.

Позитивними результатами їх застосування можуть бути зниження рівня корупції, зростання доходів або зменшення витрат із державного бюджету, підвищення прозорості управління, у кінцевому підсумку, зміцнення демократії та зміна форм соціальної взаємодії. Такі зміни можна прослідкувати на прикладі електронного урядування (е-урядування), що засноване на активній взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами, суспільними групами, організаціями та бізнесом за допомогою використання інформаційних технологій.

В сучасних умовах електронне урядування набуває рис нової філософії публічного управління, яка ґрунтується на прямому здійсненні народом влади, попиті на ефективне надання послуг держави, багатосторонніх комунікаціях, швидких і безпечних інформаційних обмінах, забезпеченні участі громадянського суспільства в прийнятті значущих рішень, внутрішньодержавній і міжурядовій співпраці.

Цифровому трансформуванню підлягає держава та всі ключові її інститути. Перетворення зачіпають всі три гілки державної влади. Внаслідок застосування інформаційно-комунікаційних технологій законодавчими органами формується електронний парламент, а судовими – електронне правосуддя. У сфері виконавчої влади відбувається становлення електронного

уряду і в органах виконавчої влади відбуваються найбільш суттєві перетворення.

В умовах сучасної побудови системи електронного урядування наша держава проходить шлях трансформації публічного управління у напрямку європейських стандартів. У рамках реалізації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна має забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог.

Електронне урядування – форма організації публічного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян.

З огляду на міжнародний досвід розвиток електронного урядування є одним з основних факторів забезпечення успішності реформування та підвищення конкурентоспроможності країни. Реформа будь-якої галузі в сучасних умовах спрямована на широке використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності. Адже саме інструменти е-урядування здатні забезпечити значне покращення якості обслуговування фізичних і юридичних осіб та підвищення відкритості, прозорості та ефективності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування .

Теоретичні основи розвитку інформаційного суспільства, запровадження електронного уряду та електронної демократії досліджують науковці Д. Белл, М. Бон, М. Вершинін, Л. Гросман, Д. Зейферт, М. Кастельс, С. Кліфт, Й. Масуда, П. Норіс, Е. Тофлер, К. Хілл та ін.

Проблеми визначення й елементного складу, особливостей забезпечення та запровадження різних моделей е-урядування розглядали такі вітчизняні й зарубіжні дослідники, як В. Бабаєв, О. Баранов, О. Берназюк, Н. Грицяк, Т.

Камінська, П. Клімушин, Ю. Машкаров, С. Павлія, І. Погребняк, А. Ріяд, Ю. Соломко, Чж. Фанг, В. Фурашев, С. Штерн т

Дослідженню електронного урядування, як однієї зі складових глобальних суспільних змін присвячено праці таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як М. Багмет, О. Баришполець, В. Бортніков, П. Бурдьє, Г. Вайнштейн, О. Вартанова, Д. Дуцик, І. Засурський, О. Зернецька, А. Костирєв, Дж. Лалл, Дж. Пітерс, Б. Потятиник, О. Соловйов, Г. Штромайєр, Д. Яковлев та ін. Вагомий внесок в аналіз перспектив становлення електронної демократії та електронного урядування зробили такі зарубіжні та вітчизняні дослідники, як Б. Барбер, Б. Кауфманн, М. Уотерс, К. Патеман, О. Голобуцький, О. Дубас, В. Ковалевський, А. Сіленко, Ю. Мазурок, О. Маруховський, В. Недбай та ін.

Питання електронного урядування на центральному та місцевому рівнях, цифровізації і публічного управління досліджували І.В. Арістова, О.М. Бандурка, К.І. Бєляков, В.Т. Білоус, В.М. Брижко, В.Д. Гавловський, В.О. Голубєв, М.В. Гуцалюк, Р.А. Калюжний, О.В. , Лазор О.Д., Лазор О.Я., Литвиненко, І.М. Ібрагімова, М.І. Мельник, Н.Р. Нижник, Г.Г. Почепцов, Г.П. Ситник, О.В. Соснін, В.П. Тронь, М.І. Рибак, В.С. Цимбалюк, М.Я. Швець та інші.

Класифікацію моделей електронного урядування здійснили Т. Мотренко, М. Міхровська, Е. Романенко, В.Бабаєв, М. Сединкін, В. Політанський, Б. Дзюндзюк та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є дослідження проблем становлення та розвитку державної політики України в галузі електронного урядування в контексті європейської інтеграції

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі **завдання:**

- проаналізувати розвиток цифрового суспільства, як фактор модернізації публічного управління
- дослідити еволюцію теоретичних поглядів на електронне урядування в науці управління та адміністрування;

- дослідити процеси формування електронного урядування в країнах Європейського Союзу;
- визначити основні засади політики Європейського Союзу в галузі електронного урядування;
- охарактеризувати державну політику та стратегію розвитку електронного урядування в Україні;
- розкрити механізми та інструменти впровадження електронного урядування;
- дати оцінку регіональним програмам як складовим механізму впровадження електронного урядування на місцевому рівні.

Об'єкт дослідження – державна політика України в галузі електронного урядування

Предмет дослідження – аналіз передумов становлення, сучасного стану та механізмів реалізації державної політики України в галузі електронного урядування.

Методи дослідження. Під час написання магістерської дисертації були застосовані загальнонаукові та спеціальні методи:

- методи аналізу та синтезу – для вивчення сутності інформаційного суспільства, електронного урядування та державної політики ;
- методи прогнозування і моделювання – дозволяють визначити основні інструменти запровадження електронних послуг в країнах Європейського Союзу та шляхи удосконалення електронного урядування в Україні;
- компаративний метод та метод аналогії, які виявляють специфіку розвитку електронного урядування в різних країнах Європейського Союзу та експлікують позитивний досвід запровадження електронного урядування і шляхи удосконалення сервісу електронних послуг в України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що науково обґрунтовані в магістерській роботі наукові положення, висновки та рекомендації можуть бути використані в практичній роботі.

Апробація: результати дослідження апробовані шляхом участі у Міжнародній науковій конференції на тему: «Наука, технології, інновації: актуальні проблеми теорії та практики» (6-7 грудня 2024 року, м. Рига, Латвійська Республіка) та X Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» 5–7 грудня 2024 року м. Кременчук, Україна.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел (69 найменувань). Повний обсяг роботи становить 96 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Цифровий розвиток та його вплив на публічне управління

Технічний прогрес в сфері комп'ютерних технологій, створюючи умови для формування мережевого соціуму, впливає на всі суспільні процеси, в тому числі на політичні. Розвиток мережевої цивілізації базується на цифрових технологіях. Однією із сфер діяльності держави, на яку вплинуло зростання цифрових технологій, є публічне управління, що дозволяє використовувати передові інструменти та нові можливості. Сучасна управлінська діяльність нерозривно пов'язана із процесами збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту та знищення інформації. Перехід до цифрової форми інформації вимагає відповідної реакції з боку всієї системи публічного управління.

В 2001 році американський соціолог Друкер П. висловив думку про те, що світ перебуває на етапі переходу до суспільства нового типу, яке характеризується значним зростанням ролі інформації. Від підкреслював, що наступним типом етапом цивілізаційного розвитку буде суспільство знань. Знання стануть його ключовим ресурсом, а працівники інтелектуальної сфери стануть домінуючою групою в системі трудових ресурсів. Прогнози науковця збулися в повній мірі і в сучасних умовах сформувалася глобальна інформаційна сфера соціуму, яка характеризується значними обсягами інтелектуально-інформаційних продуктів, яка перебуває в стані постійної динаміки і становить основу функціонування інших сфер життєдіяльності суспільства – економічної, політичної, соціальної, культурної. При цьому, об'єктивною формою існування переважної більшості видів інформації є цифрова, а всі інформаційні процеси відбуваються посередництвом різноманітних електронних пристроїв, в результаті чого виникла нова техніко –

соціальна форма буття, яка в науковій термінології позначається такими поняттями як «віртуальна реальність», «кібернетичний простір», «електронний простір», «цифровий простір» тощо.

Наше суспільство рухається до цифрової ери, тобто вважається четвертою революцією в людстві історії. Перша - революція Коперника, змінила уявлення про те, що людство є центр Всесвіту. Друга -революція Дарвіна, привели до розуміння того, що людина не є унікальним творінням, а є частиною природи, будучи лише результатом еволюції тварин. Третя - революція Фрейда, скасувала переконання, що свідомість людини є повністю передбачувана. Сьогодні ми відчуваємо феномен четвертої, цифрової революції, яка як і три попередні революції, стосується дуже фундаментальних принципів прийнятий людиною. Вона змінює розуміння людиною свого місця у світі як частини природи і як частини штучного світу. Люди починають сприймаючи себе як «вид інформаційних організмів, які живуть, процвітають, взаємодіють не як самостійні сутності, а як мережеві агенти у світі, який складається з інформації» . В цифровому суспільстві стираються відмінності між реальністю та віртуальністю, між людиною та машиною, відбувається перехід від дефіциту до надлишку інформації [53]. Виникає феномен мережевого суспільства, соціальна структура якого складається з мереж, які живляться інформаційно-комунікаційними технологіями на основі мікроелектроніки. Під соціальною структурою я розумію організаційні механізми людей у відносинах виробництва, споживання, відтворення, досвіду та влади, виражені в змістовному спілкуванні, закодованому культурою. Мережа - це набір взаємопов'язаних вузлів. Вузол — це точка, де знаходиться крива перетинає себе. У мережі немає центру, є лише вузли. Вузли можуть бути різними актуальність для мережі. Вузли збільшують свою важливість для мережі на поглинання більш актуальної інформації та більш ефективна її обробка [52].

З цифровою революцією використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) урядами як у розвинутих країнах, так і в країнах, що

розвиваються), полегшує інтегровану політику та державні послуги та сприяє сильним і прозорим інституціям, які сприяють досягненню сталого розвитку.

Американський політичний теоретик і письменник Бенджамін Барбер, автор праці «Сильна демократія: політика участі для нової доби», яка була опублікована видавництвом Каліфорнійського університету в 1984 році та перевидана в двадцятому ювілейному виданні в 2004 році, підкреслює неминучий вплив технологій на демократію. Він зазначає, що нові технології - телебачення, кабельні мережі, комп'ютери та Інтернет потенційно можуть покращити спілкування між громадянами, можуть відкрити доступ до інформації для всіх і можуть надати громадянам комунікаційні зв'язки на відстані, які колись перешкоджали прямій демократії. Водночас він ставить проблемні питання і звертає увагу на величезні перешкоди на шляху впровадження цих технологій: якщо ми не зрозуміємо, що для нас означає демократія і що демократія, яку ми собі уявляємо, технологія так само гальмує, як і зміцнює громадянську державу. Чи це представницька демократія, плебісцитарна демократія чи дорадча демократія, для якої ми прагнемо технологічного впровадження? Відмінності між цими трьома не лише теоретично вирішальними, але мають радикально різні наслідки щодо технології [36, с. 573].

Телекомунікаційні технології з самого початку вважалися двигуном демократії. Нещодавно ця ж сама технологія також стала рушійною силою глобалізації, допомагаючи зробити кордони пористими та знищити обмеження, які розділяють національні економіки. Проте, підтримуючи глобалізацію, технологія також може підірвати демократію, ставлячи під загрозу національний суверенітет, який був святинею демократії. Більшість дискусій про взаємозв'язок нових телекомунікаційних технологій і глобальної демократії були безрезультатними хоча б тому, що ті, хто розуміється на технологіях, мало знають про демократію, а ті, хто розуміє демократію, жахливо не знають технологій. Тим не менш, немає жодної проблеми, яка має більше наслідків для майбутнього демократії, ніж питання: «Чи нові технології,

які підтримували глобалізацію, зміцнять або підірвуть демократію?» Такі терміни, як «теледемократія» та «віртуальна спільнота», сприймаються нам легко, але розшифровка їхнього значення вимагає не лише розуміння технології, а й глибшого розуміння таких ідей, як спільнота та демократичне врядування, ніж це зазвичай виявляють ті, хто захоплений електронними засобами. кордон. Ми можемо зрозуміти, як технології впливають на демократію, лише коли ми зрозуміємо характер і природу самої демократії, що надто часто сприймається як належне. Однак перш ніж я звернуся до проблем визначення демократії, я хочу запропонувати кілька застережень щодо більш загальної проблеми технології, оскільки тут також ми часто робимо сумнівні припущення [40, с. 495].

Еволюція інформаційного суспільства, глобалізація і цифровізація неминуче впливає на еволюцію інших соціальних інститутів. У 2005 році Патрік Данліві, професор політології та державної політики урядового департаменту Лондонської школи економіки (LSE), опублікував статтю під назвою «Нове державне управління помирає - хай живе цифрова ера управління». Науковець зазначає, що визначення періодів еволюції будь-якої складної системи, зокрема, системи публічного управління є доволі складним завданням. В її надрах виникають нові тенденції, які зростають і накопичуються, при цьому, старі методи і форми зберігають свою силу. Концепція «нового державного управління», яка тривалий час панувала державному секторі зарубіжних країн і базувалася на дезагрегації, конкуренції та стимулюванні, потерпає кризу. Ця криза, головним чином, проявляється в неспроможності забезпечити громадян дієвим механізмом вирішення соціальних проблеми внаслідок інституційних та політичних проблем. Варіантом подальшого розвитку публічного управління є орієнтація на інформаційні технології та оцифруванні управлінських процесів розроблення систем е-уряду (e-government) [24, с. 7].

В сучасних умовах в світовій практиці публічного управління спостерігається зміна концепцій публічного з New Public Management на Good

Governance (належне врядування). Кембріджський словник трактує належне врядування як ефективне та відповідальне управління організацією , країною тощо, що включає врахування потреб суспільства в рішеннях, які воно приймає.

Одним із принципів належного врядування є прозорість, тобто всі інститути повинні працювати відкрито, що досягається через свободу інформації, її повноту і доступність для всіх, хто в ній зацікавлений, активний обмін інформацією між державними інституціями. Прозорості можна досягти через залучення громадян до формування бюджети та контролю за видатками, прозоре проведення тендерів, нагляд за дотриманням принципів професійної етики службовцями тощо. Це дозволяє полегшити розуміння щодо ведення суспільних справ, зменшити ризики зловживання владою, прийняття помилкових рішень і вчинення корупційних діянь. В сучасних умовах інструментарієм прозорості є цифровізація і запровадження електронного врядування, яке в термінологічно концентрованому вигляді розкриває сучасний підхід до визначення ролі урядових органів у житті держави і суспільства, сформованого в умовах інформаційного суспільства. Це умовне поняття означає новий спосіб організації і розвитку публічного управління, спосіб його трансформації і вдосконалення, кардинального поліпшення показників отримання конкретних корисних результатів діяльності, більшої економічності діяльності та відповідальності державних органів. Нова парадигма базується на цілеспрямованому і скоординованому застосуванні нових інформаційно-комунікативних технологій для реалізації функцій уряду.

Світовий банк приділяє значну увагу трансформації публічного управління і визначає його основні пріоритети, до яких належать:

1) адміністративні процедури, що використовуються для управлінської діяльності (прозорість, відкритість, підзвітність, свобода виборів влади, політична стабільність і відсутність насильства/тероризму);

2) повноваження уряду щодо можливості ефективно формулювати та впроваджувати відповідну державну політику(ефективність державної служби, від сутність політичного тиску, якість регуляторної діяльності);

3) повага громадян і держави до установ які регулюють соціальні та економічні відносини між ними (верховенство права і законність, контроль над корупцією) [55, с. 222].

Науковцями виводиться концеп урядування високого рівня GovTech, яка базується на двох засадах: надання державних послуг, орієнтоване на громадян і уряд, керований даними

Останнім часом спостерігається сплеск інтересу до концепції цифрових змін. Оскільки різні вчені мають різні визначення для цифрової трансформації термін "цифрова трансформація" використовує цифрові технології для поліпшення людського життя, а також бізнес-операції та державних послуг Підхід підкреслює необхідність цифровізації з метою підвищення суспільної цінності державних послуг для громадян, а також підвищення ефективності уряду за допомогою моделей бережливого уряду Використання цифрових технологій надихає на залучення споживачів до створення творів суспільної цінності та викликає суспільний інтерес до таких робіт [45, с. 125].

У науковому обігу знаходиться значна кількість досліджень, які стосуються оцифрування та цифрової трансформації в цілому та в різних сферах соціального та економічного життя. Оцифрування — це перетворення фізичної аналогової інформації (такої як документи, фотографії, звіти, рахунки-фактури, контракти тощо) у формат, який можна зберігати та отримати доступ із комп’ютера, телефону, планшета, USB-накопичувача, смарт-годинника тощо. пристроїв. Цифровізація – це перетворення процесів з ручного на автоматичний. На практиці цифровізація має різні форми, але, по суті, вона полягає у створенні баз даних, які включають кілька файлів з різними документами залежно від типології, щоб доступ до якого можна диференціювати. Цифрова трансформація – це процес, за допомогою якого зміст, форма та спосіб обробки та передачі даних і документів змінюються з метою економії часу та матеріальних ресурсів і, таким чином, підвищення ефективності.

Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності [5]. Термін «цифровізація» сьогодні має тенденцію використання для опису трансформації, яка йде далі, ніж просто заміна аналогового або фізичного ресурсу на цифровий. Наприклад, книги не просто перетворюються в електронні книги, а надають цілий спектр інтерактивних і мультимедійних ресурсів. Відповідно, процеси можуть стати вже онлайн-діалогами між різними сторонами освітнього процесу. Цифровізація – це своєрідна зміна парадигми того, як ми думаємо, як ми діємо, як ми спілкуємося із зовнішнім середовищем і один із одним, а технологія тут – скоріше інструмент, аніж мета [11, с. 89].

Цифровізація не тільки визначається як ключ до економічної конкурентоспроможності, але й все більше підкреслюється її геополітична значимість. . У Китаї уряд говорить про «кібернетичний суверенітет». З 2015 року «Цифровий шовковий шлях» є складовою ініціативи «Один пояс, один шлях», головної зовнішньополітичної ініціативи президента Сі Цзіньпіна. В Індії політики та громадські діячі говорять про певну форму «цифрового колоніалізму» та порівнюють великі технологічні компанії з Британською Ост-Індською компанією.

У найбільш загальному вигляді цифровізація на мікрорівні є процесом впровадження цифрових технологій, інструментів та платформ у діяльність економічного суб’єкта, у тому числі приватної організації [7, с. 48].

При цьому процес цифровізації може бути фрагментарним, що торкається окремих аспектів розвитку господарюючого суб’єкта, або комплексним, що стосується переважної більшості сфері системи управління розвитком компанії [8, с. 89].

Науковці В. С. Куйбіда, О. В. Карпенко, В. В. Наместнік пропонують трактувати цифровізацію як процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави, а цифровізацію публічного врядування як стрибкоподібний процес цифрових трансформацій

публічного врядування у цифрове врядування (цифрове управління). Важливо, що процес має саме стрімкоподібний характер, на відміну від інформатизації. При визначенні цифрового врядування автори підкреслюють його сервісно-орієнтовану направленність на основі використання цифрових технологій. Якщо співвідносити електронне та цифрове управління, то ці поняття не є тотожними, перше є складовою другого, поняття цифрового управління є ширшим [13, с. 8].

Цифровізація – це забезпечення, покращення та перетворення бізнес-процесів шляхом використання цифрових технологій та оцифрованих даних. У цілому, цифровизація розглядається як шлях до цифрового бізнесу та цифровим трансформаціям, але значення цифровізації виходить за межи бізнесу та відноситься до постійного втілення цифрових технологій у всі види суспільного життя. Таким чином, цифровізація – це процес, що стосується використання цифрових технологій. Поняття цифрової трансформації, на думку зарубіжних фахівців, значно ширше та стосується не стільки технологій, а орієнтоване на людину. Цифрова трансформація – це глибока трансформація бізнесу і організаційної діяльності, процесів, компетенцій і моделей для повного використання змін і можливостей поєднання цифрових технологій і їх прискореного впливу на суспільство в стратегічному і пріоритетному порядку з урахуванням нинішніх і майбутніх змін.

Цифрові технології в публічному управлінні допомагають поліпшити доступ до інформації для широкої громадськості і забезпечити оперативну інформованість. Цей потужний інструмент управління підвищує продуктивність і точність звітів. Безсумнівно, технологія буде вигідною в наступних областях публічного адміністрування: радикально скоротити час обробки документів, упорядкувати адміністративні процеси, сприяти синхронізації зусиль, а також посилювати відвертість і чесність державних операцій, що зміцнює довіру до влади серед широкої громадськості. Тому не варто дивуватися тому, що центральним напрямком економічного розвитку

будь-якої країни є її впровадження з передовими цифровими системами в раніше аналогове публічне управління [59].

Широке використання Інтернету та інформаційно-комунікаційних технологій є важливою інновацією державного сектора. Загалом різні описові моделі представляють лінійну прогресію етапів — як правило, від рутинних онлайн-завдань, які раніше вимагали від людей відвідування агентств, а потім до зв'язків вищого рівня, включаючи створення електронної демократії. Використання понять «електронний уряд» та «електронне врядування» є дискретними шаблони, де перший наголошує на транзакціях надання послуг, а другий — на мережевих взаємодіях участі громадян в платичних відносинах. Ці розробки простежуються через історію інформаційних технологій у державному секторі та в застосуванні теорій інформаційних технологій і соціальних змін. Зв'язок між електронним урядуванням та електронним урядуванням, який можна назвати подвійною структурою електронного урядування, є як асимптотичним, так і криволінійним, траєкторії якого збігаються двічі. Їхнє друге зближення породжує певні непередбачені наслідки — негативні переливи, — які згубно впливають на демократію. Для того, щоб продовжувати використовувати ІКТ для сприяння розширенню прав і можливостей громадян в уряді, ці вторинні ефекти необхідно чітко сформулювати та вирішити. Висновок пропонує способи розпізнати настання цих потенційно шкідливих наслідків для демократії [41, с. 87].

Державні службовці повинні визнати, що цінність ІКТ полягає не лише в ефективності та економії, але й у залученні громадян до політичного дискурсу, управлінні знаннями в державних організаціях та інтеграції організаційної культури. Вони стверджують, що стратегія ІКТ повинна бути частиною загальної стратегії агентства, а її внесок у загальну стратегічну ефективність слід уточнювати, вимірювати та оцінювати. Дослідники повинні допомогти створити структуру, яка дає змогу менеджерам оцінити, наскільки їх стратегія ІКТ може відповідати політичному середовищу, організаційним умовам, місіям і цілям агентства [39, с. 21].

Кілька європейських країн були опитані для нових досліджень цифрової трансформації в публічній сфері, і їх висновки показують, що основні зрушення в державних установах і бюрократіях є прямим результатом цифрової трансформації. Тому важливо розрізняти діджиталізацію, яка визначає зміну від традиційних до цифрових методів і цифровізацію, яка виходить за рамки простої оцифровки поточних процесів і форм, щоб розглянути, як ці процеси можуть бути змінені; і (iii) цифрова трансформація з її наслідками для культури, бізнесу та міжособистісних зв'язків [57].

Цифрова трансформація суттєво впливає на ефективність та доступність державної служби, а також на те, як виконуються інші функції державного управління, зокрема на створення політики, імплементацію законодавства та виконавчого провадження. На цій ранній стадії велика пріоритизація надається впровадженню урядових як платформних рішень і, таким чином, щодо управління даними .

Примітно, що ні моделі, орієнтовані на дані, засновані на відкритих даних, ні платформні рішення, що застосовуються на стадії відкритого уряду, не розглядаються як результати цифровізації в державному управлінні. Це лише перші кроки в процесі цифрових змін, які, сподіваємося, приведуть до повної цифровізації і мудрого уряду в майбутньому.

Незважаючи на те, що більшість досліджень цифрової трансформації в державному управлінні підкреслює єдиний підхід, багато підходів були запропоновані в академічному світі. Замість того, щоб бути єдиною справою, цифрова трансформація є постійним процесом що тягне за собою зміну методу публічного управління спілкування з його найважливішими складовими. Незважаючи на важливість очікуваних результатів, не було широко поширеного застосування стандартизованого методу їх кількісної оцінки. Цифрові зміни дійсно є динамічним явищем. Аналогічно, критерії, які використовуються для оцінки їх успіху, повинні розвиватися з плином часу, оскільки вплив урядової цифровізації на ефективність уряду змінюється залежно від того, де ви перебуваєте у вашому цифровому переході. Відмінності,

подібні до цих, мають велике значення для показників вихідного рівня. Наприклад, такі кроки, як поширення загальнодоступних онлайн-сервісів, вважаються важливими для перших етапів впровадження електронного уряду. Вплив змінюється на більш пізніх етапах цифрової трансформації: Автоматичні зустрічі незабаром витіснять урядові веб-сайти завдяки розумному уряду. Коли державні органи окреслюють нові обов'язки та оцифровують існуючі процедури, щоб допомогти суспільству краще, державні працівники повинні розвивати цифрові навички. Незважаючи на зміни політики та адміністрації, багато зусиль з цифровізації все ще не відповідають їхнім цілям. Одним з можливих пояснень цьому є те, що внутрішнім і зовнішнім сторонам не вистачає необхідного рівня цифрових знань і навичок, як припустили. Завдяки своїй «ключовій ролі в освіті державного управління» цифрові навички мають важливе значення для цифрової трансформації в державному секторі, готуючи наступне покоління державних працівників до змін, які прийдуть в адміністрацію. Вони орієнтовані на студентів сучасного державного управління в дослідженнях цифрових навичок і оцінили свої знання, навички, здібності, соціальні та дані мережі. Їх дослідження показують, що в той час як спеціалізовані навички розвиваються в першу чергу через досвід роботи, відсутність уваги та навчання приділяється розвитку епістемічних навичок. Вони підкреслюють важливість знання, які види навичок організації в державному секторі потребують і заохочують відкриту комунікацію між академічними школами та публічною сферою для підвищення освітніх пропозицій. Незважаючи на важливість виявлення необхідних навичок, участь партнерів має важливе значення для зміни дій організацій громадського сектору. З огляду на важливість цих компетенцій, брак навичок також може бути перешкодою для цифрової трансформації.

Комплексне впровадження цифрових технологій, про які йшла мова вище, відкриває нові можливості в керуванні регіоном та містом, має оптимізувати діяльність виконавчих органів, сприяти розвитку безпечного середовища, забезпечити більш ефективну діяльність комунальних підприємств

та закладів, підвищити залученість громадян. Успішна цифровізація за прискореним сценарієм має привести не тільки до цифрової трансформації публічного управління та переходу до цифрового врядування, але й стати значним поштовхом для стрімкого розвитку ефективної та конкурентоспроможної економіки України, значних змін в суспільному житті.

В Резолюції, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН від 27 липня 2012 року «Майбутнє, яке ми хочемо», зазначено, що ми визнаємо роль громадянського суспільства та важливість надання можливості всім членам громадянського суспільства брати активну участь у сталому розвитку. Ми визнаємо, що покращена участь громадянського суспільства залежить, зокрема, від посилення доступу до інформації та розбудови потенціалу громадянського суспільства та сприятливого середовища. Ми визнаємо, що інформаційні та комунікаційні технології сприяють потоку інформації між урядами та громадськістю. У зв'язку з цим важливо працювати над поліпшенням доступу до інформаційно-комунікаційних технологій, особливо широкосмугових мереж і послуг, і подолання цифрового розриву, визнаючи внесок міжнародного співробітництва в цьому відношенні.

Таким чином, цифровізація характеризується тим, що:

- Всі види контенту переходять з аналогових, фізичних і статичних в цифрові, одночасно становляться мобільними та персональними. При цьому індивід отримує можливість контролювати свій особистий контент, направляти інформаційні запити, формувати індивідуальну траєкторію інформаційної діяльності.
- здійснюється перехід до простих технологій комунікації(технологія стає лише засобом інструментом спілкування), головна характеристика засобу й технології – керованість
- комунікації стають гетерогенними: вертикальна, ієрархічна комунікація втрачає актуальність, відбувається перехід до мережевої структури комунікації.

Процес подалання викликів та негативного впливу цифровізаціїї суспільства повинен бути вирішеним декількома заходами, як то, сприяння створення єдиної політики цифрової комунікації у світовому просторі та вироблення єдиних вимог та регуляторів з урахуванням політичних, економічних, національних, культурних рис різних держав; цифрові інструменти повинні впроваджуватися для всіх учасників суспільних відносин незалежно від їх статусу, соціальної групи та роду занять з урахуваням їх інтересів та потреб. Отже, цифровізація є об'єктивною реальністю, в якій існує та буде розвиватися суспільство, особливо у період відновлення. Цифровізація здійснює вплив на всі сфери суспільного життя, що особливо проявляється в корінних перетворення. В той же час, вплив цифровізації на подальший розвиток суспільства є неоднозначним та суперечливим, про що свідчить велика кількість загроз, що вона несе. Тому, для отримання позитивних рис від поширення цифровізації необхідними є особливий підхід до впровадження цифрових технологій в усіх сферах, з врахуванням особливостей процесів, що відбуваються та реального стану і особливостей розвитку (освітніх,економічних, політичних, соціальних, національних, культурних та інш.) всіх країн світу, а також взаємовигідна співпраця країн у поширенні та єдиному запровадженню цифрових технологій та здійснеснення контролю за цими процесами.

1.2. Формування теорії і практики електронного урядування в контексті цифровізації суспільних процесів

Аналіз наукової літератури свідчить, що у 80 % опублікованої літератури з цифровізації державного сектору ключову роль відіграє поняття «електронний уряд». Конструкція «електронний уряд» стирає межі між урядом, технологіями та практикою публічного управління, що розвиваються [54, с. 573].

Електронне урядування не може існувати в середовищі, де нехтуються права, обов'язки та можливості громадян. Тому е-урядування пов'язане із важливим та актуальним на сьогодні поняттям «електронна демократія». Поняття «електронна демократія» походить із США, а в останні роки стало популярним у більшості країн світу. Базується на принципах відкритості, прозорості, рівності, а її основною суттю є максимальне розширення участі громадян у вирішенні суспільно-важливих питань через використання електронних технологій. Відтак, електронне урядування реалізується в межах електронної демократії, а її основні принципи є основою для функціонування уряду. Уряд у своїй роботі повинен враховувати основні засади демократичного розвитку через використання новітніх комп'ютерних технологій. Однак, якщо едемократія відображається на концептуальному рівні і формує модель розвитку суспільно-політичних інститутів та їх відносин з громадськістю, то е-урядування відображає адміністративну модель надання послуг та співпраці із населенням. У «демократичній» моделі (е-демократія) домінують комунікації знизу вгору, тобто громадяни певним чином впливають на функціонування держави, отримують інформацію від державних службовців, контролюють відповідність пріоритетів державної політики власним пріоритетам і на основі цього беруть участь у прийнятті політичних рішень. Тоді як «адміністративна» модель (е-урядування) стосується відносин зверху вниз, до неї відноситься надання державних послуг та здійснення управлінської діяльності [4, с. 21].

Окрім е-демократії до системи електронного врядування включають ще кілька важливих понять. Зокрема, західні науковці, орієнтуючись на дослідження ООН виокремлюють поняття «e-Government» та «eGovernance». «E-Government» (електронний уряд) в найзагальнішому значенні розуміється як система електронних сервісів, до усвідомлення і реалізації концепції «e-Governance». Тоді, як «e-Governance» (електронне врядування) передбачає розширення форм і сфери впливу громадян на процес прийняття та реалізації управлінських рішень [9].

«E- Governance» є ширшим поняттям, яке охоплює як функціонування

електронного уряду, так й ініціативи структур громадянського суспільства. Громадянин в системі «eGovernment» в основному виступає активним споживачем послуг, які пропонує уряд, тоді як з позиції «eGovernance» активний громадянин є ініціатором нових ідей та дій

Розвиток ІКТ відкрив можливості для трансформації відносин між урядом і громадянами, сприяючи досягненню цілей кращого управління, що має вирішальне значення для сталого розвитку. Електронний уряд сприяє ефективному управлінню ресурсами, а тому може допомогти покращити використання природних ресурсів у сьогоденні, щоб уникнути шкоди використанню природних ресурсів у майбутньому.

У Резолюції Генеральної Асамблеї ООН 66/2888 «Майбутнє, якого ми хочемо» держави-члени підтвердили, що належне врядування, демократія, верховенство права та сприятливе середовище є фундаментальними для сталого розвитку, включаючи інклюзивне економічне зростання, соціальний розвиток і охорону навколишнього середовища. .

Сьогодні цифрові технології мають потенціал для трансформації звичайних способів ведення справ, а ІКТ «пропонують урядам безпрецедентну можливість досягти сталого розвитку та покращити добробут своїх громадян».

Електронний уряд означає використання урядовими установами інформаційних технологій (таких як глобальні мережі, Інтернет і мобільні комп'ютери), які мають здатність трансформувати відносини з громадянами, підприємствами та іншими озброєннями. уряду». За даними ООН, електронний уряд перетворився на показник розвитку та «прагнення саме по собі». Електронне врядування є інструментом для досягнення кращого урядування і позитивного впливу на належне врядування, яке є важливим для досягнення сталого розвитку. Електронний уряд не є нейтральним з точки зору управління та може в країнах, що розвиваються, покращити адміністративну спроможність і демократичне управління.

Електронний уряд має кілька переваг, таких як покращення надання державних послуг, скорочення витрат, економія часу, сприяння участі через

обмін знаннями між урядом і громадянами, розширення прав і можливостей громадян, покращення взаємодії з бізнесом і промисловістю, підвищення ефективності та результативності в усіх секторах уряду та зростання [33, с. 190].

Розвиток електронного уряду є важливим чинником раціоналізації державного сектору та швидшого розвитку країни і впливає на сталий розвиток через економічні, соціальні та екологічні аспекти.

Європейська комісія вважає, що через важливість державного сектору в європейських країнах програми електронного урядування можуть покращити економічне зростання. На думку авторів, розвиток електронного урядування підвищує ефективність державному секторі, а за рахунок підвищення продуктивності праці в цьому секторі зростання виробництва державного сектора, ефективності державного управління та збільшення Сукупний попит позитивно впливає на економічне зростання. Електронний уряд може також роблять внесок у соціальні та екологічні аспекти стійкості. Це може допомогти у наданні основних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, працевлаштування та соціальні добробуту та сприяти більшій рівності в доступі до цих послуг. Шляхом поширення інформації (а саме відкритих урядових даних), уряди можуть попередити та допомогти громадам до необхідності балансувати між використанням природних ресурсів і збереженням їх якість.

В науковій літературі зустрічається численні погляди на поняття "Електронне уряд". Часто під ним розуміється електронне забезпечення всіх функцій державного сектора. Зокрема, мова йде про поширення даних і послуг через цифрові засоби масової інформації . Електронний уряд є «процесом підключення громадян до свого уряду через Інтернет з метою доступу до інформації та послуг, що надаються державними органами»; це визначення розширюється на попередні, включивши користувачів послуг і, таким чином, забезпечуючи динамічне розуміння концепції. Реформи та трансформація урядів нерозривно пов'язані з використанням ІКТ через те, як вони переосмислюють обмін інформацією та обмін .

Термін «електронний уряд» означає використання інформаційних технологій державними установами для забезпечення обміну інформацією з громадянами, приватними організаціями та іншими державними установами з метою підвищення ефективності внутрішнього функціонування та надання швидких, доступних та якісних послуг [32].

Завдяки впровадженню інструментів електронного урядування громадяни отримують більше інформації та можуть брати участь у процесах прийняття рішень, що ставить їх у роль співвиробників державних послуг [64, с. 85].

Залучення громадян як учасників процесу створення та надання державних послуг є елементом концепції партисипативного бюджету. Це демократичний інклюзивний процес, за допомогою якого певне населення приймає рішення щодо державних ресурсів. «Бюджет участі – це стандарт, який дає мешканцям можливість безпосередньо вирішувати, як частина державний бюджет витрачається» [34, с. 215].

Деякі вчені пропонують позначати використання інформаційно-комунікаційних технологій для покращення державних послуг і підвищення демократичної участі терміном «цифровий уряд». Європейський парламент визначає цю концепцію як «концепцію, яка розширює модель електронного уряду, спираючись на поняття нових послуг, які можуть підтримувати відкриті дані державного сектору, а також спільного співтовариства органів державної влади, підприємств, громадян і громадянського суспільства, які може їх розвивати» [36, с. 573].

Серед багатьох наслідків цифрової революції є її потенціал для зміцнення демократії та стимулювання урядів більш чуйно реагувати на потреби своїх громадян. Електронний уряд — це використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для трансформації уряду, роблячи його більш доступним, ефективним і підзвітним. Електронний уряд включає:

• забезпечення більшого доступу до державної інформації;

• сприяння громадянській активності шляхом надання громадськості можливості взаємодіяти з державними службовцями;

• підвищити підзвітність уряду, зробивши його діяльність більш прозорою і таким чином зменшивши можливості для корупції; і

• надання можливостей розвитку, особливо в інтересах сільських і традиційно недостатньо забезпечених послуг спільноти.

Електронний уряд — це не просто надання урядовцям комп'ютерів чи автоматизація старих практик. Ані використання комп'ютерів, ані автоматизація складних процедур не можуть забезпечити більшу ефективність уряду чи сприяти участі громадян. Зосередження виключно на технологічних рішеннях не змінить менталітет бюрократів, які не розглядають громадянина ні як клієнта влади, ні як учасника прийняття рішень.

Якщо правильно зрозуміти, електронний уряд використовує технологію дляздійснити реформу шляхом сприяння прозорості, усунення відстань та інші розриви, а також розширення можливостей людей брати участь у політичних процесах, які впливають на їх життя. Уряди мають різні стратегії побудови електронного уряду.

Усі визначення e-government можна умовно розділити на чотири групи:

- ті, які зосереджені виключно на теоретичному підході та можливих змінах у суспільстві внаслідок упровадження e-government;
- ті, що звертають увагу на прикладний характер e-government і зосереджені на структурних елементах концепції;
- ті, які розглядають тільки технічні моменти – варіанти будівництва мережі, необхідні апаратні засоби і програмне забезпечення;

ті, що орієнтовані на комплексне вивчення проблематики та забезпечення максимальної ефективності державного управління [16, с. 27].

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)ОЕСР визначає e-government як використання інформативних та комунікаційних технологій, зокрема Інтернету, як інструменту для досягнення кращого уряду. При цьому ОЕСР більшою мірою зачіпає питання управління, і меншою мірою

– питання технологій: «E-government is more about government than about «e»» – такий своєрідний девіз роботи ОЕСР в області e-government.

Деякі дослідники визначають e-government як постійний процес оптимізації надання послуг, постійну участь громадян в управлінні, державне управління при постійній трансформації внутрішніх і зовнішніх процесів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій . Простіше кажучи, e-government – це технологічно обумовлена адміністрація, де громадянин може скористатися державними послугами, наприклад, отримати копії земельних документів, подати податкові декларацій тощо [60].

На думку ООН і Світового банку, e-government має на меті використання Інтернету для доставки урядової інформації та послуг громадянам та іншим зацікавленим сторонам у країні. E-government дозволяє службам уряду стати більш ефективними і доступними громадянам. Воно має на увазі трансформацію внутрішніх і зовнішніх процесів публічної влади на основі використання можливостей Інтернету, інформаційних і телекомунікаційних технологій. Метою цієї трансформації є оптимізація послуг, що надаються, підвищення рівня участі суспільства у питаннях державного управління та вдосконалення організації роботи органів публічної влади [8]. При цьому слід зауважити, що e-government є не просто використанням Інтернету в роботі органів влади. Прозорість структур державного управління, яка є метою концепції e-government, не досягається лише підключенням до мережі Інтернет або створенням інформаційного web-сайту. Он-лайн доступ є обов’язковим елементом e-government, проте не завжди он-лайн уряд буде вважатися e-government. Останній вимагає більш глибокої перебудови традиційних форм функціонування, характеризується прозорістю управління, моніторингом, контролем над виконавчою дисципліною, прийнятими рішеннями та ін. Без структурної реформи системи влади, вироблення концептуально нового підходу до організації надання адміністративних послуг, впровадження ІКТ не призведе до підвищення ефективності роботи.

Розрізняють континентально-європейську та англо-американську моделі електронного врядування.

Континентально - європейська модель електронного урядування побудована на засадах досягнення єдності нації, де вливання інвестицій у розвиток електронного урядування та інформаційного суспільства усвідомлюються як необхідні інвестиції в громадян. Громадяни в електронному урядуванні повинні побачити партнера, що досягається за рахунок розвитку державної служби та підвищення ефективності виконання обов'язків 48 службовцями. Крім того, континентально-європейська модель передбачає розвиток форм зворотного зв'язку, публічне обговорення та експертизу соціально значущих рішень у мережі Інтернет . Як слушно зазначає в цьому контексті С. Л. Гнатюк, у світі сформувалася нова реальність, що спонукає уряди до проведення політики системного розвитку інформаційної сфери, причому двома основними пріоритетами є забезпечення пов'язаних з розвитком інформаційних технологій міжнародних конкурентних переваг країни та оптимізація внутрішнього розвитку. Водночас автор підкреслює, що навіть побіжне зіставлення наявних моделей (стратегій) розвитку електронного урядування дає змогу констатувати значну різноманітність у концептуальних ідеях, механізмах, пріоритетах і напрямах їх реалізації, де ефективність залежить від культурно-цивілізаційного середовища їх реалізації. Так, навіть у межах Європейського Союзу розрізняють скандинавську, центральноєвропейську (Німеччина), західноєвропейську (Швейцарія, Нідерланди), острівну (Велика Британія) та інші моделі електронного урядування.

Англо-американська модель (США, Канада, Велика Британія) в деяких наукових колах вважається історично першою. Саме ця модель головною метою визначає спрощення основних механізмів взаємодії населення з органами державної та створення можливостей безпосереднього контактування суб'єктів надання державних послуг. Значну увагу в англо-американській моделі електронного урядування приділяють приватному сектору, адже саме

він займається розробленням теоретичної частини програм впровадження електронного урядування . Основою англо-американської моделі електронного урядування є три основні принципи: уряд у своїй роботі має бути спрямований на громадян, а не на бюрократію; уряд повинен аналізувати результати своєї роботи задля підвищення рівня діяльності; уряд має орієнтуватися на сучасні виклики суспільства та активно впроваджувати інновації. У США законодавча база створення моделі електронного урядування почала формуватися ще 1995 року, 49 коли було прийнято закон «Про зменшення паперового документообігу», який 1998 року було переформатовано в закон «Про позбавлення від паперового документообігу в урядових установах».

Розрізняють також рівні електронного уряду:

Перший рівень 1 (початковий електронний уряд) На цьому рівні основна увага зосереджена на переміщенні служб в Інтернет для зручності користувачів і економії коштів, але дані та їх використання відокремлені та вкрай обмежені. «Якщо організаційна точка зору полягає в тому, що високий відсоток онлайн-сервісів або мобільного доступу представляє сучасний цифровий уряд, тоді потрібно більше освіти та пропаганди, щоб показати, як виглядає справжній цифровий уряд і його переваги», — сказав Ді Майо. «Щоб обґрунтувати розвиток, створіть тематичні дослідження, які пояснюють, як цифрова трансформація полегшить або усуне першочергові больові точки для організації».

Другий рівень (відкритий), який не обов’язково є наступним за рівнем 1. Електронний уряд і програми відкритого уряду часто співіснують із різним керівництвом і пріоритетами. Відкритий уряд часто приймає форму публічних програм, спрямованих на сприяння прозорості, залученню громадян та економіці даних. Прикладами, які ми бачимо сьогодні, є ініціативи відкритих даних, що зароджуються, часто в контексті програм розумних міст, таких як Copenhagen Data Exchange .

Третій рівень (орієнтований на дані) На цьому рівні фокус зміщується від простого прислуховування до потреб громадян чи користувачів до

активного вивчення нових можливостей, властивих стратегічному збору та використанню даних. Ключовими показниками ефективності тут є «скільки наших даних відкрито?» і «скільки наших програм побудовано на відкритих даних?» У цей момент виникає спокуса взяти участь у марнославних проектах або пропустити вперед, перш ніж буде закладено належну основу; надзвичайно важливо залишатися зосередженим на розробці та впровадженні стратегій і процесів, орієнтованих на дані.

Четвертий Рівень 4 — керований (повністю цифровий)На цьому рівні організація, агентство чи департамент повністю взяли на себе зобов'язання орієнтованого на дані підходу до вдосконалення державного управління, а переважний підхід до інновацій базується на принципах відкритих даних. Дані регулярно переходять через організаційні межі, що спрощує взаємодію та покращує послуги для учасників. На цьому етапі можливо зіткнутися з негативними реакціями, пов'язаними з конфіденційністю, оскільки громадянам може бути незручно, як збираються та використовуються їхні дані. Тому важливо переконатися, що дані використовуються в рамках існуючих норм і правил, і щоб це було чітко повідомлено.

Пятий рівень птимізація (розумний) На даний момент процес цифрових інновацій з використанням відкритих даних глибоко вкорінений в усьому уряді з підтримкою та лідерством вищого рівня політиків. Інноваційний процес є передбачуваним і повторюваним, навіть якщо виникають збої або раптові події, які вимагають швидкого реагування.

Складовими цілісної державної системи, запропонованими досвідом авторів, можуть бути такі:

1) Реєстр публічних послуг, тобто база даних (PSR). Цей реєстр повинен містити описи послуг і становити основну базову складову цілісної системи. Вона повинна забезпечувати сумісність (різні необхідні інтерфейси з іншими системами і базами даних); Також необхідно описати базові об'єкти (послуга, використання сервісу, постачальник послуг, процес, різні класифікатори). Необхідно впровадити модель даних інформаційної системи.

2) Система управління якістю. Необхідно розробити методологію оцінювання, яка повинна включати методологію оцінювання якості. Необхідно складати статистичні запити та порівняння, міжорганізаційні порівняння якості обслуговування, опитування задоволеності як серед постачальників послуг, так і серед користувачів послуг.

3) Система опису процесу і моделювання. Містить процесні моделі для державної служби, виступаючи як самостійна система та керуючи цими моделями. Тут також оптимізуються процеси, де вхідні дані генеруються за допомогою зворотного зв'язку -> якщо якась послуга занадто складна, то її слід спростити. Необхідними заходами та вхідними даними для моделювання процесів такої системи є: а) кожна організація повинна описувати послуги, що надаються цією організацією, це може бути форма введення, що реалізує веб-нотацію BPMN. б) опис організаційної структури, що містить ролі, права та обов'язки зацікавлених сторін. Це створює можливості для міжорганізаційної обробки та дозволяє, наприклад, EDMS координувати документи в цифровому вигляді між різними організаціями, передаючи дані обробки з однієї системи до іншої. в) підтвердження бюджету, виходячи з державних послуг. Кожна державна послуга повинна мати в бюджеті відповідну суму, яка призначена для фінансування цієї послуги. Моніторинг виконання бюджету передбачає сумісність з фінансовими системами. На сьогодні вже доступні інтерфейси з фінансовими системами та СЕД, що дозволяють обмінюватися електронними інвойсами, обробляти їх в СЕД, а також подавати дані обробки (підтверджений рахунок) до бухгалтерської системи. г) надавати посилання на нормативно-правові акти, пов'язані з наданням послуг. Якщо законодавчі акти змінюються, то ці зміни мають бути відображені і в цій системі.

4) Реєстр посад державних службовців. Необхідно надати можливість описувати організаційні структури шляхом зображення посад і ролей посадових осіб. Інша посада має свої обов'язкові норми, і якщо ці правила обов'язків будуть зроблені на основі IT-системи, то можна буде використовувати ролі в

робочих процесах. Це дозволяє підтримувати актуальність правил виконання обов'язків, оскільки ролі та робочі процеси є динамічними.

5) Взаємодія між інформаційною системою державних послуг та іншими реєстрами послуг. Для необхідності такого прямого каналу зв'язку кожен реєстр повинен мати інтерфейс подачі даних, для цього можуть використовуватися існуючі державні IT-рішення. 6) Публічний інтерфейс. Центральний портал державних послуг, який дозволяє отримати інформацію про всі послуги, що надаються в державі, аналогічно Державному порталу. За допомогою цього інтерфейсу можна здійснювати навігацію до конкретних інформаційних систем, які пропонують послугу, а також знаходити контактні дані конкретної посадової особи, до якої громадянин повинен подати заяву на отримання послуги. Вхід забезпечує реєстр публічних послуг.

Вищезазначена структура є одним із гіпотетичних прикладів моделі державних даних, яка дозволила б розробити єдину систему послуг на центральному рівні в Естонії. Уніфіковані формати даних є обов'язковою умовою, а їх застосування на місцевому рівні є ефективним, оскільки управління та обробка документів останніми роками стали переважно цифровими. Враховуючи основну складову електронного урядування — електронний уряд, виділяють такі рівні реалізації: G2C (government to citizens) або «Уряд — громадянам» (організація зворотного зв'язку з громадянами). З введенням систем G2C громадяни зможуть набагато менше стояти в чергах за типовою інформацією, довідками і формами, економлячи при цьому власні фінансові ресурси, а бюджетні витрати на адміністрування типових процедур при цьому пропорційно зменшуються.

G2E (government to employees) або «Уряд — службовцям» (відносини уряду з чиновниками або службовцями). Автоматизація процесів співпраці урядової системи з службовцями, чиновниками, консультантами на місцях. Вказаний рівень реалізації можливий до виключення у разі розробки необхідного функціоналу на рівнях G2B, G2C.

G2B (government to business) або «Уряд — бізнесу» (відносини державних органів і бізнесу). Це автоматизація податкових виплат, проведення електронних тендерів на постачання продукції тощо. При переході на електронну систему закупівель Швеції економія коштів в цій країні склали близько 50 відс., внаслідок чого 95 відс. закупівель Швеції проводиться через електронні канали.

G2G (government to government) або «Уряд — уряду» (автоматизація відносин і документообігу між відомствами). G2G — частина об'єднаної інформаційної системи, що забезпечує виконання таких задач: керування роботою державного апарату; координація діяльності регіональних управлінь і територіальних підрозділів; ведення внутрішнього діловодства.

Цікавим до класифікації моделей електронного урядування є підхід О. Дергачова, який виокремлює такі моделі: 1) e-Government 1.0 – базову модель розвитку електронного урядування, що основана на наданні доступу до одержання електронних послуг громадянам через веб-ресурси органів державної влади та місцевого самоврядування шляхом розробки збоку останніх методів та шляхів надання таких послуг на власних або об’єднаних веб-ресурсах державних муніципальних органів; 2) e-Government 2.0 – модель розвитку електронного урядування, що належить до державної політики і спрямована на використання спільних технологій для створення електронної платформи з відкритим вихідним кодом, в якій уряд, громадяни та інноваційні компанії можуть поліпшити прозорість т ефективність за принципом «віддати уряд в руки громадян» - на основі принципів Web 2.0 [3].

Враховуючи ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Законом № 1678 від 16.09.2014 року, в якій передбачається впровадження електронного урядування відповідно до європейських вимог, констатуємо, що Україною обрана континентально-європейська модель впровадження електронного урядування, тому на її дослідженні зосередимо нашу увагу.

До нормативних актів наднаціонального рівня, прийнятих в Європейському Союзі, що вплинули на становлення та розвиток електронного урядування в його країнах, можна віднести Декларацію про європейську політику в галузі нових інформаційних технологій 1999 року, Директиву Європейського парламенту «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства» 1999 року, Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про електронні підписи» 2001 року, Положення 1049/2001 Європейського парламенту від 30 травня 2001 р. стосовно громадського доступу до документів Європейського Парламенту, Ради та Комісії, Директиву №2002/58/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС щодо обробки персональних даних і захисту конфіденційності в секторі електронних засобів зв'язку, Директиву Європейського Парламенту і Ради ЄС 2002/21/ЄС про спільні регулятивні рамки для електронних комунікаційних мереж та послуг, Директиву Європейського Парламенту і Ради ЄС 2002/19/ЄС від 7 березня 2002 року про доступ та з'єднання електронних комунікаційних мереж та пов'язаного оснащення, Директиву Європейського Парламенту і Ради ЄС 2002/22/ЄС від 7 березня 2002 року про універсальні послуги та права користувачів стосовно електронних мереж зв'язку і послуг, Директива Європейського Парламенту і Ради 2002/22/ЄС від 7 березня 2002 року про універсальну послугу і права користувачів, що стосуються електронних комунікаційних мереж та послуг, Директиву Європейського Парламенту і Ради 2002/58/ЄС від 12 липня 2002 року про опрацювання персональних даних і захист приватності у секторі електронних комунікацій, Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи з питань е-урядування 2004 року, Директиву 2007/64/ ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 листопада 2007 р. про платіжні послуги на внутрішньому ринку, Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства 2007 року, Рекомендації CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи країнам-членам щодо електронної демократії, ухвалені у 2009 р. (англ. Indicatives Guides and Glossary relating to Recommendation Rec (2009) of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-

democracy)), Директиву 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 вересня 2009 р. про заснування, діяльність та нагляд за діяльністю організацій, що займаються електронними грошами, Директиву Європейського Парламенту і Ради 2009/140/ЄС від 25 листопада 2009 року «Про внесення змін до директив 2002/21/ЄС про спільні регулятивні рамки для електронних комунікаційних мереж та послуг, 2002/19/ЄС про доступ до електронних комунікаційних мереж, пов'язаних засобів та їх взаємоз'єднання, та 2002/20/ЄС про авторизацію електронних комунікаційних мереж та послуг», Рекомендації CM/Rec(2009)1 Комітету Міністрів Ради Європи країнам-членам щодо електронної демократії, ухвалені у 2009 р. (англ. Indicatives Guides and Glossary relating to Recommendation Rec (2009) 1 of the Committee of Ministers to member states on electronic democracy (e-democracy), Цифровий порядок денний ЄС (англ. A Digital Agenda for Europe), прийнятий 26 серпня 2010 року, Рекомендації Комітету міністрів країн-членів Ради Європи Rec(2004)15 щодо е-урядування, Керівні принципи Комітету міністрів країн-членів Ради Європи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень 27 від вересня 2017 року, Регламенту (ЄС) № 910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23 липня 2014 р. про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС, Рекомендації CM/Rec(2018)4 Комітету міністрів державам-членам щодо участі громадян у місцевому публічному житті, прийняту 21 березня 2018 року тощо.

Аналіз вищевказаних нормативних актів дозволяє констатувати, що до основних ключових позицій, які запроваджувалися цими нормативно-правовими актами, на підставі яких відбувається формування та запровадження електронного урядування в країнах ЄС, можна віднести:

- перегляд політики та правового регулювання держав-членів ЄС стосовно запровадження інформаційно-комунікативних технологій у сферу державного управління;

- розроблення інформаційних мереж, які б забезпечували швидкий, надійний, безпечний і економічний доступ за допомогою конкурентних ринкових умов і відповідних нововведень щодо мережних технологій, їх обслуговування і застосування;

- орієнтування електронного урядування на забезпечення потреб громадян, спрощення доступу до державних послуг за допомогою сучасних технологій, використання інформаційних та комунікаційних технологій з метою підвищення якості та доступності публічних послуг;

- забезпечення відкритості та прозорості публічного сектору, підвищення довіри до уряду з боку громадян та розуміння ними його дій, полегшення доступу до інформації публічних органів шляхом надання доступу до веб-вузлів державних інституцій, створення зручних та простих засобів для пошуку потрібної інформації, сприяння гласності адміністративної інформації;

- формування інформаційного суспільства, оволодіння громадянами навичками інформаційно-комунікативних технологій, підвищення електронної освіченості серед населення;

- забезпечення можливості користуватися послугами електронного уряду;

- розвиток людських ресурсів, здатних відповідати вимогам інформаційної доби, шляхом забезпечення постійного навчання та задоволення попиту на спеціалістів в галузі ІТ в багатьох секторах економіки, підготовка кваліфікованого персоналу, запровадження інтеграційних методів управління знаннями, використання управління якістю для оцінки ефективності;

- створення систем та способів оцінки ефективності діяльності публічних адміністрацій завдяки запровадженню інформаційних технологій, відстеження позитивних та негативних тенденцій;

- забезпечення підвищення участі у прийнятті рішень з боку громадян шляхом можливості прийняття ними участі за допомогою інструментів електронного уряду в публічному обговоренні рішень, що приймаються органами публічної влади, та відповідно впливати на них;

- стимулювання розвитку суб'єктів приватного сектору з урахуванням нових джерел інформації, які стають доступними;

- розробка єдиного стандарту використання цифрового підпису;

- запровадження електронної ідентифікації особи за допомогою IDcard;

- забезпечення конфіденційності інформації захист персональних даних тощо.

РОЗДІЛ 2
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

2.1. Генезис політики Європейського Союзу в сфері розвитку електронного врядування

В Європейському Союзі є чітке розуміння, що електронне урядування – одна з найважливіших тем сучасності. Соціально-економічний розвиток неможливий без ефективного та дієвого електронного уряду. Економічні, соціокультурні, технологічні та організаційні фактори мають значний вплив на успішне електронне урядування. Дослідники підкерслюють, що розвиток мережі Інтернет за останні десятиліття спричинив величезний вплив на всі інституції і все більше компаній використовують веб-технології для автоматизації своїх щоденних завдань. Теоретичні моделі почали впроваджуватися в практику діяльності громадських організацій та державних органів, хоча вони були більш консервативними до впровадження нових технологій чим бізнес [46, с. 283].

Ідею відношення до громадян як до клієнтів було введено в 1992 році Д. Осборном і Т. Ґеблером, щоб переконати громадські організації прийняти більш орієнтовану на споживача точку зору під час надання своїх послуг [62].

Вже в 2005 році було відзначено, що електронний уряд є глобальною тенденцією з новими веб-технологіями, хоча в державному секторі мало змін і система публічного управління значно відстає від бізнесу щодо впровадження нових технологій [66, с. 531].

18 листопада 2009 року міністри, відповідальні за політику електронного урядування держав-членів Європейського Союзу, країн-кандидатів і країн Європейської зони вільної торгівлі , одноголосно схвалили цю декларацію в Мальме, Швеція. В ній зазначається, що ми визнаємо, що Європа зараз стикається з серйозними економічними, соціальними та екологічні

виклики. Оскільки наші уряди намагаються зіткнутися з цим і подолати їх викликів, зростають очікування європейських громадян і бізнесу для того, щоб їхні уряди були більш відкритими, гнучкими та співпрацювали у їх виконанні державних послуг по всій Європі**.**

Електронний уряд не тільки став мейнстрімом у національному масштабі політики, але також вийшов за межі національних кордонів, щоб стати важливим засібом досягнення цілей загальноєвропейської політики в різних секторах, від правосуддя до соціального забезпечення, для торговельних бізнес-послуг тощо. Кращі державні послуги потрібно надавати з меншими витратами ресурси, і що потенціал електронного уряду можна збільшити шляхом сприяння а спільної культури співпраці та шляхом покращення умов для сумісність наших адміністрацій. Така культура має бути підкріплена принципи належного управління [36, с. 573].

Декларація запрограмувала ряд спільних цілей для того щоб громадяни та підприємства мали повноцінний доступ до послуг електронного урядування, розроблених навколо потреб користувачів та розроблених у співпраці з третіми сторонами, а також розширенням доступу до публічної інформації, посиленням прозорості та ефективних засобів залучення зацікавлених сторін до процесу політики. Перед державними адміністраціями постало ряд завдань:

1. Покращення сервісів електронного урядування, щоб задовольнити різні потреби користувачів і доставити їх найбільш ефективним способом. Необхідно розробляти орієнтовані на користувача сервіси, які забезпечують гнучкі та персоналізовані способи взаємодії з державними адміністраціями і багатоканальні стратегії для того, щоб надавати послуги eGovernment найбільш ефективним способом. Буде створено інклюзивні сервіси, які допоможуть зменшити бар'єри, які відчувають цифрові або соціально виключені групи. Ефективні послуги електронного урядування, побудовані навколо потреб користувачів, збільшать довіру до уряду і сприятимуть більш високому задоволенню користувачів при досягненні підвищення ефективності.

2. Залучення третіх сторін до співпраці з питань розвитку послуг

електронного урядування. Необхідно активно прагнути до співпраці з третіми сторонами, наприклад з бізнесом, громадянським суспільством або окремими громадянами, з метою розробки сервісів електронного урядування, керованих користувачами. Співпраця з третіми сторонами стимулюватиме створення інноваційних, гнучких та персоналізованих послуг, підвищить загальну ефективність послуг та максимізувати суспільну цінність.

3. Підвищення доступності інформації державного сектору для повторного використання. Доступність інформації державного сектору для повторного використання відповідно до духу та умов, встановлених Інформаційною Директивою 2003/98/ЄС про державний сектор. Необхідно заохочувати повторне використання публічних даних третіми сторонами для розробки збагачених послуг, які максимізують цінність для громадськості. Нові інформаційні продукти та послуги, керовані попитом завдяки повторному використанню інформації державного сектору, сприятимуть переходу Європи до економіки, заснованої на знаннях.

4. Посилення прозорості адміністративних процесів. Прозорість сприяє підзвітності та довірі до влади.

5. Залучення зацікавлених сторін до процесів державної політики. Необхідно активно розвивати та просувати ефективні, корисні та кращі способи участі бізнесу та громадян у політичних процесах. Збільшення залученості громадськості за допомогою більш ефективних методів на всіх рівнях підвищує ефективність та ефективність уряду та покращує якість його рішень та послуг.

Мобільність на єдиному ринку посилюється безшовними послугами електронного урядування для створення та ведення бізнесу, а також для навчання, роботи, проживання та виходу на пенсію в будь-якій точці Європейського Союзу.

Ефективність та ефективність забезпечується постійними зусиллями використання електронного урядування для зменшення адміністративного навантаження, поліпшення організаційних процесів та сприяння сталої низьковуглецевої економіки**:**

Електронне врядування має стати інструментом для зменшення адміністративного навантаження, частково шляхом перепроектування адміністративних процесів, щоб зробити їх більш ефективними. Необхідно обмінюватися досвідом і спільно досліджувати, як державні адміністрації можуть зменшити частоту, з якою громадяни та підприємства повинні повторно надавати інформацію відповідним органам влади [42, с. 275].

Декларація особливу увагу звернула повагу до конфіденційності та захисту персональних даних, оскільки це має вирішальне значення для підвищення довіри та довіри. Довіра та безпека є невід'ємною частиною залучення послуг громадянами та підприємствами при створенні послуг, які покладаються на електронний обмін інформацією. Також пропонувалося поліпшити організаційні процеси. Важливо аналізувати на рутинній основі, як можна розвивати організаційні процеси під час застосування інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення ефективності та ефективності.

Пропонувалося розвивати інновації та відповідні навички наших державних службовців з метою підвищення можливостей наших державних адміністрацій, а також ділитися досвідом і гарними практикою та дослідженнями щодо того, як це можна досягти.

Електронне врядування розглядається в Європейському Союзі як засіб значного поліпшення у всіх сферах життя. Так, в 2010 році було прийнято Цифровий порядок денний для Європи, мета якого полягає в тому, щоб забезпечити стійкі економічні та соціальні вигоди від єдиного цифрового ринку, заснованого на швидкому та надшвидкому Інтернеті та сумісних програмах.

В документі зазначається, що криза знищила роки економічного та соціального прогресу та оголила структурні недоліки європейської економіки. Головною метою Європи сьогодні має бути повернення Європи на правильний шлях. Щоб досягти сталого майбутнього, необхідно вже виходити за межі короткострокової перспективи. Зіткнувшись із демографічним старінням і глобальною конкуренцією, у нас є три варіанти: працювати старанніше, працювати довше або працювати розумніше. Ймовірно, нам доведеться зробити

всі три, але третій варіант є єдиним способом гарантувати підвищення рівня життя європейців. Щоб досягти цього, Цифровий порядок денний містить пропозиції щодо дій, які необхідно вжити терміново, щоб вивести Європу на шлях розумного, сталого та інклюзивного зростання. Його пропозиції створять основу для довготермінових трансформацій, які спричинять все більш цифрові економіка та суспільство [37, с. 109].

У березні 2010 року Європейська комісія започаткувала Стратегію «Європа 2020» для виходу з кризи та підготовки економіки ЄС до викликів наступного десятиліття. Європа 2020 визначає бачення досягнення високих рівнів зайнятості, економіки з низьким вмістом вуглецю, продуктивності та соціальної згуртованості, яке має бути реалізовано шляхом конкретних дій на рівні ЄС і на національному рівнях. Ця боротьба за зростання та робочі місця вимагає відповідальності на найвищому політичному рівні та мобілізації всіх учасників у Європі.

Цифровий порядок денний для Європи є однією із семи провідних ініціатив Стратегії «Європа 2020», метою якої є визначення ключової сприяючої ролі, яку відіграватиме використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), якщо Європа хоче досягти успіху у своїх амбіціях щодо 2020 .

Метою цього Порядку денного є накреслення курсу на максимізацію соціального та економічного потенціалу ІКТ, особливо Інтернету, життєво важливого середовища економічної та суспільної діяльності: для ведення бізнесу, роботи, ігор, спілкування та вільного самовираження. Успішне виконання цього Порядку денного стимулюватиме інновації, економічне зростання та покращення повсякденного життя як громадян, так і підприємств. Таким чином, ширше розгортання та більш ефективне використання цифрових технологій дозволить Європі вирішити свої ключові проблеми та забезпечить європейцям кращу якість життя завдяки, наприклад, кращому охороні здоров'я, безпечнішим та ефективнішим транспортним рішенням, чистішому навколишньому середовищу, новим медіа-можливостям. полегшений доступ до державних послуг і культурного контенту [44].

Послуги електронного уряду пропонують економічно ефективний шлях до кращих послуг для кожного громадянина та бізнесу, а також відкритого та прозорого уряду за участю. Послуги електронного уряду можуть зменшити витрати та заощадити час державних адміністрацій, громадян і підприємств. Вони також можуть допомогти пом'якшити ризики зміни клімату, природних і антропогенних небезпек за рахунок обміну екологічними даними та інформацією, пов'язаною з навколишнім середовищем. Сьогодні, незважаючи на високий рівень доступності послуг електронного уряду в Європі, між державами-членами все ще існують розбіжності, і рівень використання послуг електронного уряду громадянами є низьким. У 2009 році лише 38% громадян ЄС використовували Інтернет для доступу до послуг електронного уряду в порівнянні з 72% підприємств. Загальне використання Інтернету зменшиться, якщо зросте використання, якість і доступність публічних онлайн-сервісів[58].

Європейські уряди мають намір зробити орієнтовані на користувача, персоналізовані, багатоплатформні послуги електронного уряду широко поширеною реальністю до 2015 року . З цією метою уряди повинні вжити заходів для уникнення будь-яких непотрібних технічних вимог , наприклад програм, які працюють лише в певних технічних середовищах або з певними пристроями . Комісія подаватиме приклад у впровадженні розумного електронного урядування. Ці послуги підтримуватимуть упорядковані адміністративні процеси, сприятимуть обміну інформацією та спрощуватимуть взаємодію з Комісією , тим самим розширюючи можливості користувачів і покращуючи ефективність, дієвість і прозорість Комісії.

Більшість публічних онлайн-сервісів не працюють через кордони на шкоду мобільності підприємств і громадян. Органи державної влади поки що зосереджувалися на національних потребах і недостатньо враховували єдиний ринковий вимір електронного урядування. Тим не менш, кілька ініціатив єдиного ринку та правових інструментів (таких як Директива про послуги чи План дій щодо електронних закупівель) покладаються на

можливість для підприємств взаємодіяти та вести справи з державними адміністраціями за допомогою електронних засобів і через кордони .

Тому Європі потрібна краща адміністративна співпраця для розробки та впровадження транскордонних публічних онлайн-сервісів. Це включає впровадження безперебійних електронних закупівель, а також практичних транскордонних послуг електронної ідентифікації та електронної автентифікації (включаючи взаємне визнання рівнів безпеки для автентифікації) .

Послуги електронного середовища , як категорія послуг електронного уряду, або ще недостатньо розвинені, або фрагментовані вздовж національних кордонів. Законодавство Співтовариства у цій сфері слід переглянути та модернізувати. По-друге, інноваційні рішення, такі як передові сенсорні мережі, можуть допомогти заповнити прогалини в необхідних даних.

Документом запропоновано ряд ключових дій:

- забезпечення взаємного визнання електронної ідентифікації та електронної автентифікації в ЄС на основі онлайнових «сервісів автентифікації», які пропонуватимуться в усіх державах-членах (які можуть використовувати найбільш прийнятний офіційний громадянин). документи – видані державним чи приватним сектором);
- підтримка безперебійних транскордонних послуг електронного урядування на єдиному ринку через Програму конкурентоспроможності та інновацій (CIP) і Програму рішень для взаємодії для європейських державних адміністрацій (ISA);
- перегляд до Директиви про доступ громадськості до екологічної інформації;
- співпраця з державами-членами та зацікавленими сторонами для впровадження транскордонних послуг електронного середовища , зокрема розширених сенсорних мереж;
- визначити конкретні кроки в Білій книзі щодо того, як об’єднати можливості електронних закупівель на єдиному ринку;

- подати приклад щодо відкритого та прозорого електронного урядування, створивши впровадивши амбітний план дій електронної
- зробити послуги електронного уряду повністю сумісними , подолавши організаційні , технічні чи семантичні бар'єри та підтримуючи IPv6 ;
- переконатися, що єдині контактні пункти функціонують як повноцінні центри електронного урядування поза вимогами та сферами, охопленими Директивою про послуги ;
- узгодити загальний перелік ключових транскордонних державних послуг , які відповідають чітко визначеним потребам – дозволяючи підприємцям засновувати та вести бізнес у будь-якій точці Європи незалежно від їх початкового місцезнаходження, а також дозволяючи громадянам навчатися, працювати, проживати та виходити на пенсію. будь-де в Європейському Союзі.

Дії в рамках цього пріоритету дозволять розкрити інноваційні можливості Європи, поліпшити результати освіти, якість і результати освітніх установ, а також використовувати економічні та соціальні вигоди цифрового суспільства. Ця політика повинна здійснюватися на регіональному, національному та європейському рівнях.

В Таллінській Декларації електронного уряду зазначається, що глобальний ландшафт швидко змінюється і Європа стикається з серйозними соціальними, екологічними, економічними та політичними проблемами. Цифровий прогрес трансформує наші суспільства та економіки в ядро, кидаючи виклик ефективності раніше розроблених політик у широкому діапазоні областей, а також ролі та функції державного управління в цілому. Наш обов'язок передбачати і управляти цими викликами для задоволення потреб і очікувань громадян і бізнесу. Розвиток електронного урядування відіграє центральну роль для вирішення цих проблем та використання нових цифрових можливостей [51, с. 2].

Серед іншого, цифрова трансформація може зміцнити довіру до урядів, яка необхідна для того, щоб політика мала ефект: підвищення прозорості,

чуйності, надійності та цілісності державного управління. eGovernment має важливе значення для розвитку економіки даних та Єдиного цифрового ринку, особливо для забезпечення безпечного і вільного руху даних як рушія цифрових інновацій в Європі, а також для зниження витрат і бар'єрів для безперебійного функціонування Єдиного ринку. З моменту прийняття Декларації в Мальме зроблено багато кроків у напрямку модернізації надання державних послуг на національному та міжнародному рівнях в межах ЄС за допомогою цифрових інструментів. Однак ми ще не повинні повністю скористатися потенціалом цифрової трансформації як в наших адміністраціях, так і на рівні ЄС. План дій з електронного урядування ЄС на 2016-2020 роки був значним кроком у цьому шляху трансформації. Тим не менш, отрібно зробити більше і швидше, щоб забезпечити його реалізацію, в тому числі для поширення цифровізації в усіх сферах політики і поставити кінцевих користувачів — громадян, бізнес, працівників державного сектору — дійсно в центрі послуг (користувачів). Настав час почати закладати фундамент для подальшої цифрової еволюції та спільних дій після 2020 року, забезпечуючи при цьому стійкість поточних досягнень та ініціатив. На рівні ЄС це не повинно призвести до збільшення загального бюджету ЄС, а скоріше переорієнтації та чіткої пріоритизації видатків на підтримку цілей та політик, викладених у цій декларації.

Цифрова трансформація державного управління — це наша колективна робота на національному, регіональному та місцевому рівнях в межах наших країн, а також інститутів1ЄС, поважаючи розподіл компетенцій. Нашим зусиллям можна значно полегшити співпраця, взаємосумісні рішення та обмін досвідом у всіх державних адміністраціях та через кордони**.**

Розвиток електронного урядування має поважати, підтримувати і посилювати основні свободи людей, такі як свобода вираження поглядів, приватність і право на захист персональних даних, а також дотримуватися відповідних законів ЄС, особливо Загального регламенту захисту даних.

В межах Європейського Союзу електронне урядування представляє більше, ніж просто технологічний прогрес; він служить стратегічним інструментом для просування цілей європейської інтеграції та просування практики належного управління [67].

Суттєвий вплив на політику в сфері електронного врядування мала пандемія COVID-19. В Повідомленні Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейському економічному і соціальному комітету і Комітет регіонів «2030 Цифровий компас: Європейський шлях до цифрового десятиліття» зазначається, що всього за рік пандемія COVID-19 докорінно змінила роль та сприйняття цифровізації в наших суспільствах та економіках та прискорила її темпи. Цифрові технології в даний час необхідні для роботи, навчання, розваги, спілкування, покупки і доступу до всього, від медичних послуг до культури. Вона також показала вирішальну роль, яку можуть відігравати руйнівні інновації2. Пандемія також викрила вразливості нашого цифрового простору, його залежність від неєвропейських технологій та вплив дезінформації на наші демократичні суспільства.

У світлі цих викликів, наші заявлені амбіції є більш актуальними, ніж будь-коли: проводити цифрову політику, яка дає можливість людям та підприємствам захопити людське, стійке та процвітаюче цифрове майбутнє. Європі доведеться спиратися на свої сильні сторони — відкритий і конкурентоспроможний єдиний ринок, сильні правила, які вбудовують європейські цінності, будучи наполегливим гравцем у сфері справедливої і заснованої на правилах міжнародної торгівлі, його міцної промислової бази, висококваліфікованих громадян і міцного громадянського суспільства.

Розгортання цифрових інфраструктур, навичок і можливостей, а також оцифрування тільки бізнесу і державних послуг недостатньо, щоб визначити підхід ЄС до свого цифрового майбутнього; також необхідно дати можливість всім європейцям повною мірою використовувати цифрові можливості та технології. У цифровому просторі ми повинні переконатися, що ті ж права, які

застосовуються в автономному режимі, можуть бути повністю реалізовані в Інтернеті.

Щоб бути повністю інтегрованими, люди повинні спочатку мати доступ до доступного, безпечного і якісного зв'язку, вміти вивчати базові цифрові навички — які повинні стати правом для всіх — і бути оснащені іншими засобами, які разом дозволяють їм повною мірою брати участь в економічній і соціальній діяльності сьогодення і майбутнього. Вони також повинні мати легкий доступ до цифрових державних послуг на основі універсальної цифрової ідентичності, а також доступу до цифрових медичних послуг. Люди повинні отримувати вигоду від недискримінаційного доступу до онлайн-послуг, а також від реалізації принципів, таких як безпечний і надійний цифровий простір, баланс між роботою і життям у віддаленому робочому середовищі, захист неповнолітніх і етичних алгоритмічних рішень.

Крім того, цифрові технології та послуги, якими користуються люди, повинні відповідати застосовній правовій базі та поважати права та цінності, притаманні «європейському шляху». Крім того, орієнтоване на людину, безпечне та відкрите цифрове середовище має відповідати законодавству, а також надавати можливість людям здійснювати свої права, такі як права на недоторканність приватного життя та захист даних, свободу вираження поглядів, права дитини та права споживачів.

2.2. Електронне врядування в країнах Європейського Союзу

Політика Європейського Союзу в сфері електронного врядування активно реалізується на національному рівні. При цьому рівень впровадження електронного врядування в окремих країнах відрізняється. Наприклад, в Румунії цей процес розпочався в 1989 році, однак уряд все ще стикається з такими проблемами як відсутність інтересу і страх змін; знижене сприйняття відповіді громадян та партнерів;невідповідність останнім технологічним

досягненням; замкнутість - співробітники не хочуть бути креативними і думати наперед; кадрова нестача та відсутність фахівців у галузі.

У Румунії, відповідно до Закону 52/2003 про прозорість прийняття рішень у державному управлінні, існують переліки цілей: підвищення рівня відповідальності публічної адміністрації перед громадянами, які отримують вигоду від адміністративного рішення, та розробка нормативних актів. Електронний уряд має забезпечувати інформацію, доступну в режимі он-лайн, а також інтерактивний доступ, включаючи можливість проведення транзакцій, спрямованих, наприклад, на сплату податків і зборів [13]. Ці речі мають відбуватися в абсолютно безпечному контексті. Для цієї системи щоб працювати і бути доступним для всіх, він повинен бути простим у використанні. Не менш важливою є бездоганна інтеграція в організаційну систему, специфічну для державних установ, щоб вони могли взаємодіяти і не були змушені звертатися до вторинних джерел інформації.

Державним органам пропонується п’ять кроків впровадження електронного урядування на практиці, а саме:

1.Створення веб-сторінки для кожної установи, що містять загальну інформацію.

2. Розширення інформаційного охоплення, поява інтернет-видань та можливість звернення громадянина до установи електронною поштою.

3. Створення онлайн-форми для завантаження.

4. Можливість громадян голосувати онлайн та отримувати різноманітні документи

5. Розширення спектру послуг, що пропонуються громадянам через Інтернет [35, с. 401].

Державна адміністрація Румунії вживає заходів щодо модернізації та реструктуризації електронного урядування відповідно до рекомендацій Європейського Союзу, опубліковані в таких документах, як «Цифровий порядок денний для Європи», який одна з головних цілей Стратегії «Європа 2020», яка спрямована на те, щоб навчити ІКТ як головний двигун для

досягнення цілей 2020 року. Співробітники державного сектору повинні адаптуватися до вимог Цифрового порядку денного для Європи, розвивати цифрові навички та інклюзивність, надаючи свої послуги наближеним до громадян і досягаючи цілей ефективності, демократичність і прозорість. Незважаючи на те, що гідно з міжнародними дослідженнями електронного урядування, перешкоди для впровадження рішень електронного урядування є як технічними, так і нетехнічними, причому переважна більшість з них люди, процеси та організації, а не технологія [69, с. 573].

Греція, яка пізніше включилася в процеси розбудови електронного врядування має можливість покращити свою ефективність, щоб зробити свій внесок у досягнення цілей і завдань Цифрового десятиліття Європейського Союзу (ЄС) з огляду на успішну цифровізацію, яка сприяє конкурентоспроможності, стійкості, суверенітету, європейським цінностям і кліматичним діям. У 2023 році Греція досягла значного прогресу в розгортанні інфраструктури зв'язку Fiber to the Premises (FTTP) і цифровізації державних послуг. Однак важливі проблеми залишаються в частці фахівців з ІКТ у працевлаштуванні та на базовому рівні. Хоча Греція все ще має відносно низький рівень цифрової зрілості, вона змінила цю тенденцію останні 5 років. Цифровий перехід Греції спирається на тверду політичну прихильність і загальну стратегію цифрової трансформації, яка охоплює 2020-2025 роки. Він почався з того, що зосередився саме на цифровізації громадськості послуги для людей і підприємств, і постійні зусилля дають відчутні результати. Постійні дії також спрямовані на цифровізацію інших важливих державних секторів, таких як освіта, правосуддя, охорона здоров'я і до економічних секторів, які все ще мають великий невикористаний потенціал. відсутність прогресу в цифрових навичках я є перешкодою для цифровізації, щоб стабільно сприяти конкурентоспроможності та процвітанню країни, незважаючи на великі інвестиції в цифрову освіту та навчання. Відповідно до спеціального дослідження Євробарометра «Цифрове десятиліття 2024» 75% респондентів у

Греції сказав, що цифровізація повсякденних державних і приватних послуг полегшує їх життя [49].

Науковцями, з метою визначення ефективності практики електронного урядування у Греції, було проведено опитування, яке включало 150 різноманітних. 72% учасників опитування були жінки, а майже половина загальної вибірки (44%) – люди віком 19–25 років. За сферою діяльності учасників вибірка була поділена на три частини, майже третину становили працівники приватного сектору (34,67%), другу частину становили студенти (34%), а третю частину було розподілено між працівниками державного сектора (16%), самозайнятими (8%) та безробітними (7,33%) людей. Це дало можливість розглянувши ландшафт цифрової трансформації Згідно з результатами, уряд Греції добре скористався можливостями електронного врядування [43, с. 21].

У Республіці Хорватія всі органи державної влади активно включені в електронне врядування. Центральний державний офіс з питань розвитку цифрового суспільства збирає дані про електронні послуги, які надає своїм користувачам центральний сегмент органів державної влади. Діджиталізація має на меті полегшити спілкування між громадянами, компаніями та державою, зменшити непотрібну взаємодію з адміністрацією, забезпечити кращу цифрову доступність публічних послуг та інформації, вжити заходів для забезпечення автоматичного електронного зв’язку державних органів у всіх секторах та співпраці між громадськістю, а також збільшення цифрового надання послуг, що з’єднує систему державного управління з приватним сектором, громадянським суспільством та інституціями ЄС. Для досягнення цих цілей та відповідно до своєї компетенції щодо досягнення цілей планів дій національної та європейської політики розвитку цифрового суспільства та в дусі нещодавно прийнятої декларації про електронний уряд (Талліннська декларація про електронний уряд від 6 жовтня 2017 року), Центральний державний офіс розвитку цифрового суспільства зібрав дані про електронні послуги, які надає своїм користувачам центральний сегмент органів

державної влади (TJV). З 460 проаналізованих органів державної влади 152 з них мають принаймні одну із запитуваних електронних послуг, а загалом зафіксовано 685 послуг. З них 404 електронні заявки, 219 електронних форм і 62 послуги, пов’язані з веб-магазином, інтерактивними картами тощо. У 2022 році на платформі e-Citizens було доступно понад 100 цифрових державних послуг і нараховує 1,7 мільйона користувачів, приріст становить 30% за 18 місяців. Відповідне підвищення відбувається за рахунок редизайну системи, покращення користувацького досвіду.

Пандемія COVID-19 обумовила громадян більше користуватися порталом e-Citizens для створення їхніх цифрових COVID-сертифікатів ЄС для полегшення пересування та подорожей.

В цифровізації інфраструктури державного управління, відбулися суттєві зміни. Більше ніж 300 державних установ, таких як міністерства, державні органи влади, лікарні тощо стали користувачами платформ електронного врядування. Положення про адміністративну діяльність передбачає обов’язковість коригування Єдиної інформаційної система для нагляду за виконанням Закону про загальну адміністративну процедуру Це Положення дозволяє комплексно адміністративні операції в електронному форматі та передбачає функціональне зобов'язання підключити і обмінюватися даними з іншими керованими IT-системами також окремо для окремих адміністративних районів

Платформа з електронними послугами для e/m-Signature та e/m-Stamp, що дозволяє електронну та мобільне підписання документів, а також авторизація та перевірка дійсності електронних підписів та печаток в діяльності органів влади

Система правосуддя також постійно інвестує в розробку нових послуг, програм і функцій [47].

Хорватія має хороші позиції з точки зору базових цифрових навичок: 59% населення мають принаймні базові навички цифрових навичок порівняно із середнім показником по ЄС, який становить 55,6%. Існує також хороший

загальний гендерний баланс поширення цифрових навичок. Відсоток населення Хорватії, яке створює цифровий контент навичок (81,5%) значно вище середнього по ЄС (68,3%). Відсоток працевлаштованих фахівців з ІКТ у Хорватії 4,3% нижче середнього по ЄС 4,8%. Інвестиції Хорватії в RRP становлять 176,5 млн євро «Цифрові продукти та платформи» спрямовані на подальше збільшення відсотка експертів з ІКТ у робочій силі. Хорватія має можливості для покращення своїх показників у сфері цифрових державних послуг із оцінкою 67,2 для цифрових послуг, доступних для громадян (порівняно з середнім показником по ЄС 79,4) і 66,2 для цифрових послуг для бізнес (порівняно з середнім показником по ЄС 85,4). Тим не менш, Хорватія значно перевищує показники ЄС в середньому для користувачів електронного уряду, що відображає високий рівень цифрових навичок населення та підкреслюючи актуальність покращення надання послуг. Хорватія робить позитив внесок у досягнення мети eHealth.

Хорватія також робить позитивний внесок у сферу цифровізації, орієнтованої на людину, впроваджуючи нові регуляторні рішення, які забезпечують безпечне та етичне впровадження цифрових технологій [47].

Словенія має невикористаний потенціал для цілей та цілей цифрового десятиліття Європейського Союзу (ЄС) з огляду на успішну діджиталізацію, яка сприяє конкурентоспроможності, стійкості, суверенітету, європейським цінностям та кліматичним діям. У 2023 році Словенія досягла помітного прогресу в області електронного урядування, шляхом повідомлення про свою національну схему e-ID і високу загальну зрілість eHealth, а також в охопленні 5G, в тому числі в діапазонах 3,4-3,8 ГГц. Однак, незважаючи на постійні зусилля, проблеми залишаються в поліпшенні базових цифрових навичок населення, в той час як словенські підприємства, особливо МСП, відстають у впровадженні передових технологій, таких як аналітика даних.

За даними Спеціального євробарометра «Цифрове десятиліття 20243», 74 % населення Словенії вважають, що цифровізація щоденних державних і

приватних послуг полегшить їхнє життя (трохи вище в середньому по ЄС 73 %).

Словенія активно закладає фундамент для своєї цифрової трансформації шляхом розробки додаткових стратегічних орієнтацій і планів дій,включаючи стратегії щодо напівпровідників і квантових технологій. Довгоочікувана Стратегія цифрових державних послуг 2030 була опублікована в 2023 році, і участь Словенії в EDIC підкреслює свою прихильність просуванню цифрових ініціатив. Словенія є членом кількох EDIC, включаючи Альянс мовних технологій (ALT), місцеві цифрові близнюки в напрямку CitiVerse і EUROPEUM (всі вже створені). Вона також розробляє Статут та інші відповідні документи можливої майбутньої Академії навичок кібербезпеки EDIC і бере участь у дискусіях щодо створення можливого майбутнього Digital Commons EDIC в рамках неформальних робочих груп Однак Словенія не бере участі в IPCEI CIS.

Незважаючи на те, що деякі заходи з впровадження мали місце, більш широкий прогрес і трансформаційні ефекти ще не матеріалізувалися. Словенський план відновлення та стійкості (RRP) виділяє 20 % (EUR 0,5 млрд) на заходи цифровоїі політики. Пріоритет надається оцифруванню державних послуг та електронної охорони здоров'я, а також участі у цифрових багатодержавних проектах, наприклад, у хмарних та напівпровідниках. Крім того, 9 % (3,3 млрд євро) від загального фінансування політики згуртованості Словенії виділено на цифрову трансформацію.

Словенія має невикористаний потенціал, щоб зробити свій внесок у досягнення цілі цифрового десятиліття ЄС щодо мереж дуже високої пропускної здатності (VHCN), демонструючи при цьому позитивну динаміку. Покриття VHCN Словенії (78,5%) становить на рівні із середнім показником по ЄС (78,8%). Його покриття оптоволокно до приміщення (FTTP) залишається6 значно вище середній показник по ЄС (78,5% проти 64%). Розрив між міським і сільським сполученням зберігається, і прогрес у VHCN для сільської місцевості (56,8% порівняно з 51% за останній звітний період) більш обмежений ніж на рівні ЄС, де підключення до сільської місцевості зросло з

44,2% до 55,6%. Частка господарств з підпискою на широкосмуговий зв’язок щонайменше 1 Гбіт/с (гігабіт на секунду) продовжує зростати значно до 9,5% порівняно з 4,5% за останній звітний період, але це все ще значно нижче ЄС в середньому 18,5%. Цифрове десятиліття Євробарометр показує, що Словенія розглядає загальнонаціональний підключення як важливий фактор, що сприяє використанню цифрових технологій. Більше респондентів ніж на рівні ЄС дуже враховують наявність і доступність високошвидкісного підключення до Інтернету важливі або досить важливі для полегшення щоденного використання цифрових технологій (84% проти 80%) [48].

Найуспішніший досвід скандинавських країн, який цікави передусім тим, що, не належачи до економічно високорозвинених великих держав, змогли завдяки використанню досягнень ІКТ значно посилити свої позиції у світовому господарстві. Нині Фінляндія, Швеція, Норвегія та Данія є світовими лідерами в галузі розбудови інформаційного суспільства. За індексами К-суспільства (суспільства, заснованого на знаннях), а також інтелектуальних активів ці країни впевнено входять до п’ятірки світових лідерів [68].

Згідно з доповіддю Всесвітнього економічного форуму, за рівнем розвитку робочої інфраструктури інформаційного Електронне урядування країн Скандинавії: становлення та розвиток співтовариства і використання інформаційно-комунікаційної техніки Фінляндія посідає третє місце у світі, поступаючись лише Сінгапуру та Ісландії. Існуюча у Фінляндії система інформаційного забезпечення є самостійною та однією з таких галузей, яка найдинамічніше розвивається, та досягнення в якій значно впливають на економіку всієї країни. За допомогою інформаційних технологій підприємствами здійснюються, зокрема, продаж власної та купівля необхідної продукції і послуг через використання інформаційних мереж; обмін інформацією електронними каналами зв'язку зі своїми філіями, партнерами, субконтракторами; пошук і залучення нових ділових партнерів; пошук і дослідження нових ринків збуту товарів і послуг; проведення моніторингу виробництва, транспортування, обліку та інвентаризації продукції. Першою

країною у світі, що прийняла Закон про електронні послуги, була Фінляндія (2001 р.). Закон містить положення про права, обов'язки та відповідальність органів державного управління та їх клієнтів у сфері електронних послуг, про ключові вимоги щодо електронної ідентифікації особи громадян. Органи влади і клієнти можуть скріплювати свої рішення електронним підписом. Офіційний веб-портал електронного урядування Фінляндії (www.om.fi), на якому зосереджено більшість електронних ресурсів країни, надає велику кількість спеціалізованих послуг: замовлення і запити (Агентство у справах споживачів); представлення юридичних документів (Міністерство юстиції); замовлення й оплата послуг, пов'язаних з довкіллям (Національна рада лісового господарства); зворотний зв'язок з користувачами в площині їх інформування про національні проекти (МЗС, Відділ муніципалітетів); повідомлення про вакансії, робочі місця і можливості для здобуття освіти (Міністерство праці); повідомлення про зміну адреси (Центр перепису населення) служба "Віртуальна Фінляндія " (МЗС) та ін [68].

У Польщі є можливості покращити свою ефективність, щоб сприяти досягненню цілей і завдань Цифрового десятиліття ЄС з огляду на успішну цифровізацію, яка сприяє конкурентоспроможності, стійкості, суверенітету,Європейські цінності та кліматичні дії. У 2023 році Польща досягла значного прогресу у сфері гігабітного підключення та цифровізації МСП. Однак у сфері цифрових навичок і впровадження передових технологій, таких як ШІ та аналітика даних, підприємствами залишаються проблеми.

Значні ресурси виділяються на покращення підключення, покращення використання підприємствами цифрових технологій та розвиток цифрових державних послуг, які мають підвищити конкурентоспроможність польської економіки та сприяти використанню цифрових технологій у всьому суспільстві. Польща також інвестуватиме у виробництво напівпровідників та братиме участь у проектах зі створення квантових комп’ютерів.

Населення Польщі визнає важливість цифровізації: відповідно до спеціального дослідження Євробарометра «Цифрове десятиліття 2024» 81%

поляків вважають, що цифровізація щоденних публічних і приватних послуги полегшують їм життя. Це один із найвищих показників у ЄС і значно вище в середньому по ЄС 73%. Польща є членом Альянсу мовних технологій Європейської цифрової інфраструктури, консорціуму (ALT-EDIC) і подала заявку на приєднання до Європейського консорціуму цифрової інфраструктури

План відновлення та стійкості Польщі виділяє 21% на цифрову політику (7,4 млрд євро) , з інвестицій, спрямованих на розгортання широкосмугового зв'язку, покращення цифрових навичок, цифровізацію громадськості послуг, а також до електронної охорони здоров'я та кібербезпеки. За програмами політики згуртованості додатково 5,7 євро мільярдів (8% від загального обсягу фінансування політики згуртованості країни) виділяється на цифрові технології країни [48].

РОЗДІЛ 3
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Організаційні аспекти реалізації електронного врядування в Україні на вищому та центральному рівнях публічного управління

Концепція е-урядування передбачає створення електронної управлінської системи на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях. Основні зусилля в розбудові е-урядування в Україні спрямовані на відносини «держава–громадяни», «громадяни–держава», «бізнес–держава», «держава–бізнес». Запровадження технологій е-урядування дасть змогу: 1) для громадян – мати доступ до публічної інформації та одержувати адміністративні послуги через мережу; брати участь у творенні і реалізації державної політики; 2) для бізнесу – через мережу мати спрощений доступ до органів влади, співпрацювати з ними, що сприятиме економічному розвитку; 3) для органів влади – підвищити оперативність, ефективність своєї діяльності, якість надання адміністративних послуг; залучити всіх громадян до процесу прийняття державних рішень.

Репрезентуючи Міністерство цифрової трансформації, міністр Федоров М. зазначив, що сьогодні в Україні складно проводити цифрові реформи, оскільки на рівні держави немає зручної організаційної структури. Це пов’язано з тим, що раніше, аби ухвалити якийсь акт, КМУ треба було взаємодіяти з іншими міністерствами, оскільки не було єдиного органу, що формує політику у сфері цифровізації.

Як зазначає Семенченко А.І, теорія управління взагалі та теорія державного управління зокрема серед низки обов’язкових умов успішного керування процесами (об’єктами) виділяють такі як: чітке визначення суб’єкта та об’єкта управління, цілей управління (регулювання) і критеріїв їх досягнення, наявність стратегії досягнення визначених цілей та зворотного

зв’язку. В даному випадку суб’єктом управління є орган державної влади (система органів державної влади), що відповідає за формування та реалізацію державної політики з упровадження електронного урядування, об’єктом управління – електронне урядування, а зворотний зв’язок повинен забезпечуватись відповідною вимірювальною системою [69]. Враховуючи вищевикладене, зазначимо, що в подальшому терміни «суб’єкт управління», «органи державного управління електронним урядуванням» розглядатимуться як тотожні. Отже, в широкому розумінні система органів державної влади, які формують та забезпечують реалізацію державної політики у сфері електронного урядування, складається із підсистем, які знаходяться на трьох рівнях.

Перший рівень – це рівень державних органів «загального керівництва» щодо формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері електронного урядування (ВРУ, Президент України, КМУ). Так Президент України, ВРУ та КМУ відповідно видають укази, приймають закони та постанови, постанови та розпорядження у сфері розвитку та впровадження електронного урядування. Також, КМУ щорічно формує та подає на розгляд ВРУ доповідь про стан інформатизації в Україні, завдання Національної програми інформатизації на наступні три роки, програму завдань (робіт) з інформатизації на наступний бюджетний рік. Завдання Національної програми інформатизації на наступні три роки та обсяги їх бюджетного фінансування на наступний рік щорічно затверджуються ВРУ. Крім того, дані суб’єкти є безпосередніми користувачами електронних послуг та сервісів, мають власні веб-портали, корпоративну електронну пошту, завдяки чому відбувається електронна взаємодія у внутрішній та зовнішній структурі органів державної влади. Важливу роль у розвитку інформатизації та електронного урядування відіграють також відповідні профільні комітети ВРУ. Так 25 грудня 2012 р. був створений Комітет ВРУ з питань інформатизації та інформаційних технологій, що проіснував до кінця VII скликання ВРУ. Основними завданнями цього Комітету було: здійснення законопроектної роботи; розгляд питань, віднесених

до повноважень ВРУ; виконання контрольних функцій у сферах з таких питань: Національна програма інформатизації, захист інформації та персональних даних в інформаційно-телекомунікаційних системах, електронні документи та електронний документообіг, масові телекомунікації. У ВРУ VIII скликання 4 грудня 2014 р. був утворений Комітет з питань інформатизації та зв'язку. Наразі у ВРУ IX скликання діє утворений 29 серпня 2019 р. Комітет з питань цифрової трансформації, предметом відання якого є вже ширший перелік питань, а саме: законодавчі засади цифровізації та цифрового суспільства в Україні; національна та державні програми інформатизації; програми ЄС «Єдиний цифровий ринок» (Digital Single Market, EU4Digital) та інші програми цифрового співробітництва; інновації у сфері цифрового підприємництва; електронне урядування та публічні електронні послуги; електронна демократія; електронні довірчі послуги та цифрова ідентифікація; державні інформаційноаналітичні системи, електронний документообіг; державні інформаційні ресурси, електронні реєстри та бази даних; електронна комерція; кібербезпека та кіберзахист; тощо .

Другий рівень – це рівень державних органів «загальної компетенції» щодо забезпечення реалізації державної політики у сфері електронного урядування (наприклад, відповідні міністерства).

Третій рівень – це рівень державних органів «спеціальної компетенції» щодо забезпечення реалізації державної політики у вказаній сфері (в нашому дослідженні це Міністерство цифрової трансформації України). Водночас, у вузькому розумінні, система органів державної влади, що формують та реалізують політику електронного урядування, складається із підсистем державних органів другого та третього рівня, тобто, державних органів, які забезпечують, переважним чином, реалізацію державної політики електронного урядування. Тож, з точки зору вузького підходу, державне управління у сфері розвитку електронного урядування слід розглядати через діяльність саме органів виконавчої влади «загальної» та «спеціальної» компетенції, на чому ми зупинимось більш детально.

До органів «загальної компетенції», що відповідають за формування та реалізацію загальнодержавної політики у сфері розвитку електронного урядування відносяться:

Міністерство економіки України (надає пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у сфері надання адміністративних послуг; бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері інформатизації, розвитку електронного урядування, побудови сучасного інформаційного суспільства в державі; забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, впровадження сучасних ІКТ, створення системи національних інформаційних ресурсів [80];

Міністерство юстиції України (виконувало функції центрального засвідчувального органу та здійснювало повноваження у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації, визначені Законом України «Про електронні довірчі послуги» до набранням чинності актом КМУ про перехід функцій центрального засвідчувального органу від Міністерства юстиції України до Міністерства цифрової трансформації України [61]);

Міністерство розвитку громад та територій України (далі – Мінрегіон), що відіграє надзвичайно важливу роль, адже є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує, серед іншого, державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою. Саме Мінрегіон сприяє комплексному соціально-економічному розвитку регіонів; розробляє Державну стратегію регіонального розвитку України, план заходів з її реалізації, здійснює методологічне керівництво та координацію діяльності з підготовки регіональних стратегій розвитку; проводить цифрову трансформацію у сферах регіонального розвитку, розвитку місцевого самоврядування [62];

Державна архівна служба України (забезпечує створення, зберігання та використання архівних електронних документів; розробляє вимоги до оформлення документів, організації електронного документообігу; бере участь

у реалізації державної інформаційної політики у сфері створення, використання та оновлення державних інформаційних ресурсів та у сфері технічного захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах Державної архівної служби України, державних архівних установ, науково-дослідних установ та спеціальних установ страхового фонду документації [63);

Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сферах електронного документообігу (в частині захисту інформації державних органів та органів місцевого самоврядування), електронної ідентифікації (з використанням електронних довірчих послуг), електронних довірчих послуг (у частині встановлення вимог з безпеки та захисту інформації під час надання та використання електронних довірчих послуг, контролю за дотриманням вимог законодавства у сфері електронних довірчих послуг), тощо [64]);

інші міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, що в межах своєї компетенції відповідають за впровадження електронного документообігу, надання адміністративних послуг, створення та функціонування державних електронних баз та реєстрів на різних рівнях управління, інших інформаційних систем і ресурсів у сферах, що належать до їх компетенції.

Будучи суб'єктами електронного урядування, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади видають відповідні накази, розроблюють стратегії інформаційного розвитку та іншого спрямування, що має вплив на розвиток електронного урядування. Кожне міністерство (інший центральний орган виконавчої влади) має власний веб-сайт, що входить до єдиної інтегрованої інформаційнокомунікаційної системи, на якій базується електронне урядування виконавчих органів України. Крім того, не можемо не згадати про утворену у 2011 році Указом Президента України Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ) [65], яка є державним колегіальним органом, підпорядкованим

Президенту України та підзвітним ВРУ. НКРЗІ формально не відноситься до центральних органів виконавчої влади, проте фактично здійснює управлінські функції, оскільки є органом державного регулювання у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом та надання послуг поштового зв'язку.

До органів «спеціальної компетенції» відносимо Міністерство цифрової трансформації України (далі також – Мінцифри), що утворене внаслідок реорганізації Державного агентства з питань електронного урядування (далі також – Державне агентство) відповідно до Постанови КМУ від 02 вересня 2019 р. № 829 «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [66]. Таким чином, новоутворене Міністерство цифрової трансформації України є правонаступником прав та обов’язків Державного агентства.

Мінцифри є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства, інформатизації; у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; у сферах відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів 100 та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; у сфері надання електронних та адміністративних послуг; у сферах електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації; у сфері розвитку ІТ – індустрії. Відповідно до покладених на нього завдань, Мінцифри серед іншого здійснює заходи щодо створення та забезпечення функціонування: системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів; системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; інтегрованої системи електронної ідентифікації; єдиного веб-порталу електронного урядування; єдиного державного веб-порталу відкритих даних; національного реєстру електронних інформаційних ресурсів; єдиного державного веб-порталу електронних послуг;

виконує функції генерального державного замовника Національної програми інформатизації та інших державних програм цифровізації.

Крім того, Мінцифри координує діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністрацій, а також державних підприємств, установ, організацій та державних господарських об'єднань, навчальних закладів з питань, що належать до його компетенції, надає їм необхідну методичну допомогу.

Сьогодні ж існують як Міністерство цифрової трансформації, так і Комітет ВР з питань цифрової трансформації. Також у кожному міністерстві є людина, що відповідає за цифровізацію .

Вважаємо, що пріоритетним напрямом інституційної політики в цій сфері є також створення в органах влади на центральному та регіональному рівнях підрозділів, що відповідають за реалізацію політики впровадження електронного урядування. Такі підрозділи можуть створюватись в органах влади як нові або на базі існуючих підрозділів інформатизації, захисту інформації та інших, що можуть бути визначені відповідальними за впровадження електронного урядування в рамках компетенції відповідного органу влади. Саме досвід провідних західних країн, країн Центральної та Східної Європи (Молдови, Естонії та інших) підтверджує необхідність координуючої та організуючої ролі держави у сфері впровадження електронного урядування, обґрунтоване визначення статусу, функцій і повноважень головного й інших суб'єктів системи управління в розбудові інформаційного суспільства та впровадженні електронного урядування, механізмів їх взаємодії між собою, громадськими організаціями, бізнесом, наявність стратегічного мислення та волі у лідерів держави щодо реалізації визначених цілей. Як правило, загальна координація політики і практичної діяльності на стратегічному рівні у сфері розвитку ІКТ та електронного урядування перебуває у віданні уряду. Головним при цьому може бути безпосередньо керівництво уряду, спеціально створений орган (наприклад,

Digital Austria Platform в Австрії), Федеральне управління з координації і дорадчої допомоги в галузі використання ІКТ у федеральних установах (Німеччина), колегіальна структура (Рада керівників служб ІКТ з представників державних установ (Велика Британія) або інший орган, якому надаються відповідні додаткові функції (Генеральна дирекція з модернізації державних установ (Франція) [67].

Наразі в Україні після реорганізації Державного агентства з питань електронного урядування, питаннями електронного урядування завідує безпосередньо Віце-прем'єр-міністр - Міністр цифрової трансформації України. Вважаємо, що це свідчить про усвідомлення політиками нагальної необхідності впровадження в Україні електронного урядування та цифровізації країни. На нашу думку, визначення Міністерства цифрової трансформації України головним суб'єктом управління як державної політики впровадження електронного урядування, так і в цілому політики розбудови інформаційного суспільства, вирішить проблему розпорошення функцій головного суб'єкта управління електронним урядуванням серед інших центральних органів виконавчої влади. Однак, важливо не просто визначити головний суб'єкт управління електронним урядуванням, а й визначити його відповідальним за виконання конкретних заходів та завдань з впровадження електронного урядування, закріпити відповідальність за невиконання цих заходів і завдань у відповідних стратегічних документах країни, насамперед, в стратегії сталого розвитку України до 2030 року та стратегії розвитку електронного урядування України до 2030 року, що, мають бути прийняті якомога швидше разом з відповідними планами заходів з реалізації цих стратегій. Крім того, відповідні завдання з впровадження електронного урядування (а також відповідальні за виконання, строки виконання, результати виконання, орієнтовний обсяг та джерела фінансування конкретних заходів, тощо), мають закріплюватись також і в галузевих стратегіях та планах заходів з їх реалізації.

Зазначимо, що тривалий час також існувала проблема у сфері координації діяльності органів державної влади щодо втілення завдань з

розвитку електронного урядування. Номінально цю функцію мав здійснювати створений у 2009 році постійно діючий консультативно-дорадчий орган при КМУ – Міжгалузева рада з питань розвитку інформаційного суспільства, а згодом, - Міжгалузева рада з питань розвитку електронного урядування [68]. Однак, протягом усього періоду діяльності Міжгалузевої ради її ефективність та прозорість неодноразово ставилась під сумнів експертами та науковцями. Наприклад, Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні серед основних чинників, що призвели до гальмування розвитку інформаційного суспільства в Україні, визначено неефективність роботи Міжгалузевої ради з питань розвитку інформаційного суспільства.

У липні 2020 року КМУ Постановою від 8 липня 2020 р. № 595 [69] утворив нову Міжгалузеву раду з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації, замінивши таким чином Міжгалузеву раду з питань розвитку електронного урядування. Порівнюючи з останньою, очолює Міжгалузеву раду з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації сам Віце-прем'єр-міністр України - Міністр цифрової трансформації та значно посилено її посадовий склад. Зокрема, до складу нової Міжгалузевої ради входять вищі посадові особи центральних органів виконавчої влади на рівні віце-прем'єр-міністрів, міністрів, заступників міністрів та голів відповідних центральних органів виконавчої влади. Функціонування нової Міжгалузевої ради у складі самих керівників центральних органів виконавчої влади забезпечить здійснення максимального контролю щодо виконання профільним міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади відповідних завдань у сфері електронного урядування. А також забезпечить максимальну координацію дій органів виконавчої влади під час виконання програм з питань електронного урядування, цифрового розвитку та цифровізації. Разом з тим, виходячи з авторського визначення поняття електронного урядування як інструменту сталого розвитку, враховуючи мету утворення та ключову роль, що має відігравати новостворена структура.

Міжгалузева рада з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації у процесі формування та реалізації державної політики у сфері електронного урядування, пропонуємо змінити статус цього консультативно-дорадчого органу з тимчасового на постійно діючий. Крім того, наразі, згідно з постановою КМУ від 8 липня 2020 р. № 595 керівник Офісу Президента України входить до складу новоствореної Міжгалузевої ради «за згодою».

3.2 . Впровадження електронного урядування електронного урядування на місцевому рівні

Проблема впровадження електронного урядування на місцевому рівні заслуговує особливої уваги, адже належне функціонування місцевого рівня організації публічного управління в першу чергу забезпечує децентралізацію влади, розширення можливостей участі громадян в управлінні державою та вирішенні питань місцевого значення.

В.О. Коновал розглядає поняття «електронне урядування на місцевому рівні» як інноваційну форму публічного управління, що базується на взаємовигідній вертикально-горизонтальній електронній взаємодії органів публічної влади, суб'єктів бізнесу, громадських організацій та громадян на місцевому рівні шляхом всебічного впровадження взаємозалежних внутрішніх і зовнішніх ІКТ В.О. Коновал, виділяє наступні принципи упровадження електронного урядування на місцевому рівні:

1) прозорості й підзвітності (робота місцевих органів влади є публічною та підзвітною, кожен громадян має право отримати потрібну йому інформацію про їхню роботу);

2) системної організації інформаційно-технологічного середовища (інформаційно-технологічне середовище повинне забезпечити всі процеси

зберігання, оброблення, захисту і подання достовірної, повної та вчасної інформації, а також сумісність програмно-технічних засобів);

3) орієнтації на громадян (громадяни є не тільки споживачами послуг, а й тими, хто формує публічну владу, визначає політику і напрям розвитку місцевої громади);

4) ефективності (ефективність електронного урядування на місцевому рівні повинна проявлятись у здатності швидко і з найменшими витратами обслужити найбільшу кількість громадян, забезпечуючи при цьому найвищу якість послуг);

5) керівництва та координації процесів інформатизації (керівництво розробленням та упровадженням процесів інформатизації повинне виконуватися з єдиного центру, що забезпечує формування необхідних програм та проектів інформатизації міста, координує розроблення, забезпечує концентрацію фінансових ресурсів та їхнє ефективне використання);

6) зручності та простоти використання (усі електронні програми мають на меті полегшити громадянам користування системою, збільшивши швидкість обслуговування запитів);

7) безпеки (електронні додатки повинні повністю відповідати загальній архітектурі систем безпеки, ідентифікації електронних платежів);

8) масштабності рішень (електронні додатки повинні забезпечувати взаємодію між різними структурами і органами, що складають систему, і повну взаємну сумісність); 9) і завершує систему принципів - принцип першої особи (успішність процесів упровадження електронного урядування в місті залежить від зацікавленості та дієвого керівництва голови місцевої громади) [43, с. 70-71].

На думку дослідників, під поняттям «електронне урядування на місцевому рівні» слід розглядати взаємодію між громадянами, бізнесом та місцевими органами державної влади й органами місцевого самоврядування з метою задоволення потреб громадян і бізнесу та залучення їх до процесу

вироблення та прийняття управлінських рішень на місцевому рівні за допомогою сучасних інформаційних та комунікаційних технологій [31, с. 21].

Вважаємо за доцільне розглядати поняття «електронне урядування на місцевому рівні» розглядати як інструмент сталого розвитку, при ефективному застосуванні якого, за допомогою сучасних ІКТ, формується відкрита та прозора взаємодія між місцевими органами публічної адміністрації та громадянами і бізнесом, відбувається активне залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень на місцевому рівні, а також здійснюється вплив на підвищення рівня та якості життя населення і досягнення сталого розвитку сіл, селищ, міст.

Вітчизняні науковці виділяють наступні основні проблеми впровадження електронного урядування в місцевих органах публічної адміністрації:

1) недосконаліть нормативно-правового забезпечення впровадження електронного урядування в місцевих органах виконавчої влади (відсутність стратегії, програм та проектів розвитку електронного урядування, колізії в законодавчій базі з електронного урядування, декларативність нормативноправових актів, тощо);

2) недостатнє фінансове, технічне, кадрове та інше забезпечення впровадження електронного урядування в місцевих органах виконавчої влади та його неефективне використання;

3) відсутність єдиної політики та єдиного центру («єдиноначальності») впровадження електронного урядування в місцевих органах виконавчої влади, а також ефективної міжвідомчої взаємодії й оптимальності в розподілі функцій і компетенції місцевих органів виконавчої влади в даній сфері;

4) обмеженість доступу громадян та юридичних осіб до веб-сайтів місцевих органів влади у деяких 117 адміністративно-територіальних одиницях (районні, сільські, селищні ради тощо);

5) недосконаліть веб-сайтів органів місцевого самоврядування, зокрема: неповна інформаційна наповнюваність; несвоєчасне оновлення,

фактична відсутність інтерактивного режиму та зворотнього зв'язку; відсутність або недостатня розробленість англомовної версії; відсутність спеціальних версій веб-сайту для осіб з вадами зору та слуху;

6) фактична відсутність надання адміністративних послуг через веб-сайти місцевих органів виконавчої влади, у тому числі й у режимі «єдиного вікна»;

7) проблема інформаційної безпеки, надійності зберігання та передачі інформації, стабільності роботи системи електронного урядування в цілому; 8) відсутність системи критеріїв оцінювання ефективності впровадження електронного урядування в місцевих органах виконавчої влади та відповідальності посадовців за невиконання поставлених задач у цій сфері; та інші проблеми [62, с. 173-179].

Вкрай важливим саме зараз постає питання впровадження електронного урядування на місцевому рівні. Адже, органам місцевого самоврядування все більше делегуються повноваження з надання базових адміністративних послуг (наприклад, з реєстрації місця проживання; видачі паспортних документів; з державної реєстрації юридичних та фізичних осіб, підприємців, об'єднань громадян; з реєстрації актів цивільного стану, речових прав; вирішення земельних питань тощо). Саме забезпечення доступності та якості публічних послуг є одним із основних завдань реформи децентралізації. Так, публічні послуги повинні надаватися відповідно до державних стандартів з урахуванням необхідності забезпечення: 1) територіальної доступності, що передбачає надання послуг на території громади, де проживає особа; 2) належної матеріально-технічної бази для надання основних форм публічних послуг (органи місцевого самоврядування повинні мати у своєму розпорядженні відповідні приміщення та інфраструктуру); 3) відкритості інформації про послуги, порядок та умови їх надання; 4) професійності надання публічних послуг.

Впровадження електронного урядування на місцевому рівні передбачено Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21

травня 1997 р. № 280/97-ВР], в якому, серед іншого, закріплені положення про те, що акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитами, оформленими згідно з чинним законодавством; крім того, в актах та проектах актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування не може бути обмежено доступ до інформації про витрати чи інше розпорядження бюджетними коштами, інформації щодо володіння, користування чи розпорядження державним чи комунальним майном, тощо. В Законі України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 р. № 5203- VI передбачено надання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами надання адміністративних послуг, - надання адміністративних послуг в електронній формі через Єдиний державний портал адміністративних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування. Також, згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VI місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування є розпорядниками публічної інформації та закріплено їх обов'язок надавати та оприлюднювати публічну інформацію; передбачено юридичну відповідальність за порушення законодавства про доступ до публічної інформації. Важливе значення має Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР [68], норми якого закріплюють можливість подання громадянами електронного звернення та електронних петицій не лише до Президента України та органів державної влади, а й до органів місцевого самоврядування.

Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 9 січня 2007 р. № 537-V [93], передбачено, що розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямів державної політики, для реалізації якої необхідно: впроваджувати механізми надання органами державної влади та органами

місцевого самоврядування юридичним та фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет; розвивати національну, галузеві і регіональні інформаційні системи, мережі та електронні ресурси органів державної влади та органів місцевого самоврядування; визначити перелік обов'язкових електронних послуг, які повинні надаватися органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам; забезпечити реалізацію принципу «єдиного вікна», тощо.

Важливими є Постанова КМУ від 24 лютого 2003 р. № 208 «Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» [93], яка по суті стала першим предметним нормативно-правовим актом із питань упровадження технологій електронного урядування, та Розпорядження КМУ від 1 березня 2010 р. № 360-р «Питання реалізації пілотного проекту впровадження технологій електронного урядування» [64]. Згідно з цим Розпорядженням у 2010 році органами державної влади, Дніпропетровською та Одеською обласними державними адміністраціями, Дніпропетровською та Одеською обласними радами, за рахунок коштів державного бюджету, грантів міжнародних організацій та інших джерел, було реалізовано пілотний проект, спрямований на розв’язання проблем, пов’язаних з функціонуванням електронного документообігу, забезпеченням постійного зберігання та захисту електронних інформаційних ресурсів, розробленням форматів типових електронних документів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, створенням веб-порталу з питань підтримки розвитку електронного урядування, тощо. Слід додати, що проект було успішно реалізовано Дніпропетровською та Одеською областями. У 2019 році Урядом також було прийнято важливу Постанову «Деякі питання цифрового розвитку» від 30 січня 2019 р. № 56 [65], якою рекомендовано міністерствам, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування розглянути можливість утворення та забезпечення функціонування структурних підрозділів (спеціалістів) з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації та призначення заступників

керівників відповідних органів з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації. А вже Постановою КМУ «Деякі питання діяльності підрозділів з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації центральних та місцевих органів виконавчої влади та заступників керівників центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації» від 3 березня 2020 р. № 194 [96] зобов'язано міністерства, інші центральні органи виконавчої влади ввести посаду заступника керівника відповідного органу з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації. Органам місцевого самоврядування рекомендовано розглянути можливість призначення в установленому законодавством порядку заступників керівників відповідних органів з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації.

Міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади також регулюються окремі питання впровадження електронного урядування в місцевих органах публічної адміністрації. Зокрема, це наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 р. №327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного вебпорталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади», що передбачає необхідність уніфікації технічного, технологічного, інформаційного та організаційного забезпечення функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади з урахуванням рівня розвитку інформаційної інфраструктури і технологічних можливостей кожного з них [67]; Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08 вересня 2016 р. №1501/248, яким затверджено Порядок інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування до Єдиного державного порталу адміністративних послуг [68] та інші.

На окрему увагу заслуговують також акти органів місцевого самоврядування. Наприклад, у місті Києві для створення правового механізму 128 державного управління електронним урядуванням та інформатизацією регіону затверджена низка важливих нормативно-розпорядчих документів, серед яких, наступні рішення Київської міської ради: «Про затвердження Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року» від 15 грудня 2011 р. № 824/7060 [99], «Про затвердження Плану заходів на 2019-2020 роки з реалізації Стратегії міста Києва до 2025 року» від 19 грудня 2019 р. № 496/8069 [50], «Про затвердження Комплексної міської цільової програми «Електронна столиця» на 2019-2022 роки» від 18 грудня 2018 р. № 461/6512 [51] та інші.

До підготовки та реалізації цих програм, обласними державними адміністраціями та обласними радами залучалися різноманітні зарубіжні експерти та ІТ-компанії. Зокрема, були створені міжвідомчі робочі групи з питань розвитку лектронного урядування та реалізації спільного швейцарсько-українського проекту «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP) в Дніпропетровській, Одеській, Вінницькій та Волинській областях, до складу якої входять представники органів виконавчої влади області і місцевого самоврядування, науково-дослідних установ і громадських організацій.

Успішним прикладом міжнародної співпраці також став Меморандум про взаєморозуміння (підписаний у 2011 році, термін дії до 2016 року) щодо впровадження проекту «Електронний регіон» між Дніпропетровською облдержадміністрацією, Дніпропетровською обласною радою та ТОВ «Майкрософт Україна». Як зазначалося, спеціалістами компанії було проведено бенчмаркінг кращого світового досвіду та надані рекомендації для підготовки проекту «Е-регіон». Зокрема, в межах цієї співпраці було визначено п’ятдесят пріоритетних цільових проектів за восьми цільовими напрямами: розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури регіону; системи підтримки прийняття управлінських рішень; електронне управління пілотними кластерами регіону (сільське господарство, будівництво); електронні послуги

(сервіси); електронне управління сферою охорони здоров'я; електронне управління соціальною сферою; електронне управління екологічною, техногенною та громадською безпекою; соціально-психологічна трансформація свідомості жителів регіону при переході до інформаційного суспільства .

Також у травні 2012 року Дніпропетровською облдержадміністрацією та обласною радою підписано Меморандум взаєморозуміння з Державним комітетом інформатизації та науки України, Академією е-урядування Естонії та Національним центром е-урядування України про співробітництво в реалізації пілотного проекту «Електронний регіон». Відповідно до якого, Національним центром електронного урядування було розроблено концепцію проекту «Е-регіон», а Академією е-урядування Естонії проведено міжнародну експертизу концепції та завдань проекту на відповідність сучасним світовим стандартам та принципам розвитку е-урядування . Про успіх реалізації цих проектів свідчать запроваджені у 2010 – 2013 роках у Дніпропетровській області: пілотний проект «Адміністративні послуги: спрощений

доступ через пошту»; «Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг»; «Регіональна мережа пунктів колективного доступу до публічної інформації»; «Інформаційно-ресурсний центр «Відкрита влада»; «Електронний садочок» та інші. Всі ці проекти увійшли до Національного плану заходів з впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» .

Основними завданнями регіональної програми інформатизації «Електронна Дніпропетровщина» на 2014 – 2016 рр. були визначені:

- нормативно-правове, організаційне та методичне забезпечення Програми;
- розвиток телекомунікаційного середовища регіону та формування системи регіональних електронних інформаційних ресурсів;
- упровадження технологій е-урядування в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування регіону;
- підтримка та забезпечення функціонування існуючих систем.

Наслідком виконання цих завдань і заходів мало стати те, що усі районні державні адміністрації та районні ради області повинні були підключитися за виділеними каналами до мультисервісної регіональної корпоративної мережі; у районних державних адміністраціях мало бути оснащено та підключено 22 пункти відео-конференцзв'язку для проведення конференцій, навчань та дистанційної участі у нарадах; до внутрішньої системи електронного документообігу мало бути підключено додатково 500 користувачів структурних підрозділів облдержадміністрації, райдержадміністрацій, усі сільські та селищні ради області; збільшено перелік електронних послуг, що надаються через «Віртуальний офіс електронних послуг», подальший розвиток пілотного проекту «Адміністративні послуги: спрощений доступ через пошту».

Також в Дніпропетровській обласній державній адміністрації в 2016 році було запроваджено ініціативу «Відкритий бюджет», завдяки якій у відкритому доступі можна ознайомитися онлайн з усіма видатками та доходами бюджету Дніпропетровської області (разом з трансфертами) [52].

Інша регіональна програма інформатизації - «Електронна Одещина» («е-Одещина») Одеської області була розрахована як і «Електронна Дніпропетровщина» на 2014 - 2016 рр. Вона, розроблена відповідно до вище зазначених нормативно-правових актів, які регулюють впровадження електронного урядування в Україні, а також наказу Державного комітету зв'язку та інформатизації «Про затвердження Методики визначення належності бюджетних програм до сфери інформатизації» [87] та розпорядження голови Одеської обласної державної адміністрації від 30.07.2012р. № 771/А-2012 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних цільових та комплексних програм, моніторингу та звітності про їх виконання». У програмі було чітко визначено концепцію, першочергові напрями діяльності та заходи інформатизації органів виконавчої влади і місцевого самоврядування Одеської області. Насамперед вона була спрямована на вирішення комплексу важливих проблем, без розв'язання яких не можливо ефективно впроваджувати електронне урядування на регіональному та місцевому рівнях, а саме:

- відсутності повноцінної міжвідомчої електронної взаємодії органів влади різних рівнів та галузей;
- єдиної концептуальної платформи електронного урядування (відсутні загальні правила інформаційної взаємодії між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, центральними та територіальними органами міністерств та відомств, районними державними адміністраціями);
- інформаційна безпека;
- налагодження системи електронного документообігу між органами влади;
- використання неліцензованого програмного забезпечення;
- низький рівень якості та доступності адміністративних послуг для громадян та суб’єктів господарювання;
- відсутності можливості віддаленого доступу до надбань культурної спадщини Одеського регіону шляхом перегляду оцифрованих копій архівних документів

Головною метою Програми було визначено «побудову регіонального сегмента системи електронного урядування - «е-Одещина» як єдиної інфраструктури автоматизованої інформаційної системи міжвідомчої взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування області з громадянами та суб'єктами господарювання на основі активного використання інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення європейських стандартів якості надання електронних адміністративних послуг, відкритості та прозорості влади для громадян та суб’єктів господарювання» .

Серед основних завдань на 2014 - 2016 рр. були визначені:

- підвищення якості та доступності надання адміністративних послуг для громадян та суб’єктів господарювання, спрощення процедур та скорочення адміністративних витрат;
- забезпечення прав громадян на доступ до всіх видів відкритої державної інформації, що має індивідуальну та суспільну значущість;
- підвищення якості адміністративних та управлінських процесів;

- забезпечення належного рівня інформаційної безпеки;
- впровадження в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування типових організаційно - технологічних рішень у сфері електронного урядування .

Для реалізації цих завдань визначалися пріоритетні напрями інформатизації Одеського регіону в 2014-2016 рр.:

- організаційно - методичне забезпечення інформатизації;
- розвиток інформаційної інфраструктури області;
- інформатизація стратегічних напрямків розвитку державності, безпеки та оборони;
- впровадження елементів електронного урядування в роботу органів влади області;
- підтримка проектів інформатизації регіону, що фінансуються за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги;
- інформатизація соціальної сфери;
- забезпечення функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування області.

Таким чином, основна увага зосереджувалася на розбудові необхідної інфраструктури та вирішення технологічних проблем, зокрема:

- запровадження системи електронного документообігу з використанням електронного підпису з метою скорочення витрат на організацію внутрішнього документообігу та створення єдиного інформаційного простору;
- застосування ефективних механізмів надання електронних адміністративних послуг населенню та суб'єктам господарювання;
- створення комплексних систем захисту інформації для зменшення ризиків викрадення, знищення, порушення достовірності інформації, зменшення кількості комп'ютерних вірусів та хакерських атак, спрямованих на спотворення веб-сторінок тощо.

Особливо слід відзначити, що фінансування Програми здійснювалося із різноманітних джерел:

- кошти місцевого (обласного) бюджету;
- кошти районних бюджетів;
- кошти державного бюджету (за умови реалізації загальнодержавних проектів інформатизації на умовах співфінансування);
- кошти міжнародної технічної допомоги (на умовах співфінансування);
- інші джерела, не заборонені законодавством.

Питання бюджетного фінансування проектів інформатизації розглядалося лише після погодження цих проектів (за результатами їх експертизи) з Генеральним державним замовником - Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації.

Обсяги фінансування уточнювалися під час складання проектів місцевих бюджетів на відповідний рік в межах наявного фінансового ресурсу. Після затвердження місцевого бюджету на наступний рік Державний замовник - Одеська обласна державна адміністрація здійснювала коригування Програми згідно з виділеними у місцевому бюджеті обсягами її фінансування.

У березні 2018 року була затверджена регіональна програма інформатизації Одеської області на 2018-2020 роки «Електронна Одещина» , яка врахувала на відміну від попереднього етапу реалізації програми, що була вище проаналізована, зміни, які відбулися в нормативно-правовому забезпеченні розвитку електронного урядування в Україні, а саме Концепцію розвитку системи електронних послуг в Україні , Концепцію розвитку електронного урядування в Україні , розпорядження голови Одеської обласної державної адміністрації від 04.07.2017 р. № 544/А-2017 «Про затвердження Порядку розроблення в Одеській обласній державній адміністрації регіональних цільових та комплексних програм, моніторингу та звітності про їх виконання», а також «Стратегію економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року».

Станом на 2018 рік програма «е-Одещина» є складовою частиною Національної програми інформатизації та Стратегії економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року. Державним замовником регіональної програми інформатизації виступає Одеська обласна державна адміністрація. Організацію виконання Програми забезпечує комунальне підприємство «Обласний інформаційно-аналітичний центр». Внаслідок реалізації цього проекту у громадян та підприємців Одеської області з'явилася можливість безперешкодно та швидко отримувати державні адміністративні послуги через мережу Інтернет - **http://cnap.odessa.gov.ua/**, що значно підвищило рівень відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, зменшило час та матеріальні ресурси, а також бюрократичну та корупційну складові процесу надання послуг [63].

Порівняно з попередньо проаналізованими програмами впровадження електронного урядування в Дніпропетровському та Одеському регіонах, регіональна програма інформатизації «Електронна Вінниччина» була започаткована пізніше, перший етап її реалізації розраховано на період 2016 – 2018 рр. Для її реалізації, окрім вищезгаданих нормативно-правових актів, які регулюють впровадження електронного урядування в Україні, була затверджена «Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року». У програмі на відміну від програм «е-Дніпропетровщина» та «е-Одещина» в «е-Вінниччині» чітко визначена місія – «запровадження технологій електронного урядування та електронної демократії в діяльність місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування Вінницької області, а також вирішення завдань переходу до орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на розвиток інформаційного суспільства, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися, поповнювати їх та обмінюватися ними, передбачає можливість для кожної людини повною мірою реалізовувати свій потенціал, сприяти

суспільному розвитку, забезпечуючи при цьому підвищення якості життєдіяльності».

Метою «Електронної Вінниччини» зазначено підвищення ефективності управління соціально-економічним розвитком регіону, розвитку інформаційного суспільства із забезпеченням максимального залучення мешканців області до цього процесу, рівності громадян незалежно від місця їх проживання в дотриманні їх конституційних прав із застосуванням сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій та технологій електронного урядування.

Пріоритетними напрямами реалізації програми зокрема визначено:

- прискорення процесу розробки та впровадження сучасних ІКТ у регіональне управління, охорону здоров'я, культуру, освіту, науку, охорону навколишнього природного середовища, бізнес тощо;
- розширення доступу до інформації про діяльність місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування Вінницької області та надання можливості безпосередньої участі як інститутів громадянського суспільства, так і громадян у процесах прийняття управлінських рішень;
- підвищення якості та доступності адміністративних послуг, спрощення процедур їх надання;
- сприяння розвитку спроможності місцевих громад в рамках реформи децентралізації за рахунок використання сучасних інформаційних технологій;
- поліпшення стану інформаційної безпеки .

Очікувані результати виконання Програми передбачають вирішення низки конкретних завдань:

- підключення райдержадміністрацій, районних та міських рад області за виділеними каналами до мультисервісної регіональної корпоративної мережі;

- додаткового підключення до системи електронного документообігу 500 користувачів з структурних підрозділів облдержадміністрації, райдержадміністрацій, районних та міських рад області;
- надання 20 пріоритетних адміністративних послуг в електронній формі для громадян та бізнесу, з них - 10 е-послуг для громадян та бізнесу у сфері освіти, охорони здоров'я та житлово-комунального господарства;
- впровадження регіонального порталу адміністративних послуг, який враховує потреби людей з обмеженими можливостями та переселенців;
- автоматизації роботи всіх центрів надання адміністративних послуг області;
- запровадження не менше п’яти інструментів е-демократії для залучення громадян;
- створення геоінформаційної системи регіону та автоматизованої системи планування та виконання соціально-економічного розвитку області;
- створення першої черги Дата-центру регіону, а також першої черги регіональної системи телемедицини, автоматизація роботи міських медичних установ [89].

Такими чином, при вдалій реалізації програми, за попередніми оцінками лише за рахунок оптимізації управлінських процесів та ефективного функціонування органів влади обласна влада очікує збільшення показників соціально-економічного становища області на 5 – 8 відсотків.

Окрім того, передбачається врахувати потребу в запровадженні електронного урядування на рівні об’єднаних територіальних громад. Так, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг» повноваження стосовно здійснення реєстрації, зняття з реєстрації місця проживання особи та ведення відповідного реєстру територіальної громади на відповідній території передаються від Державної міграційної служби України до виконавчих органів

сільських, селищних, міських рад, сільських голів (у разі якщо відповідно до закону виконавчий орган сільської ради не утворено).

Отже, пілотні програми «Електронний регіон» Дніпропетровської, Одеської та Вінницької областей на нашу думку стали одним із ефективних механізмів розвитку електронного урядування на регіональному та місцевому рівнях в Україні.

Таким чином, від стану інформатизації того чи іншого села, селища, міста чи області, від першочергових заходів щодо комп'ютерного, телекомунікаційного та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності місцевих органів публічної адміністрації, шляхом упровадження сучасних та перспективних ІКТ, залежить забезпечення інформаційних потреб територіальних громад та успішне впровадження електронного урядування на місцевому рівні як невід'ємної складової соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці . Аналіз наведених регіональної та місцевої програм інформатизації місцевих органів публічної адміністрації показав, що реалізація програм сповільнюється через одні й ті самі проблеми, що вимагають, на наш погляд, не окремого, а комплексного їх вирішення на загальнодержавному рівні

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає у теоретичному обґрунтуванні механізмів впровадження електронного урядування на місцевому рівні й розробці рекомендацій для удосконалення розвитку електронного урядування на місцевому рівні в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Отримані в ході дослідження результати підтверджують досягнення поставленої мети й вирішення завдань, дають підстави сформулювати такі висновки і практичні рекомендації.

Проаналізовано та виокремлено два основні підходи до розгляду сутності поняття «електронне урядування»: перший – ототожнення сутності понять «електронне урядування» та «електронний уряд», де основними завданнями є забезпечення доступу до інформації та надання електронних послуг громадянам та бізнесу; другий – доповнення вищезгаданих завдань демократичною складовою – електронною демократією, яка передбачає залучення громадян до процесу вироблення та прийняття управлінських рішень за допомогою сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, оцінку та контроль за діяльністю органів влади.

Проаналізовано нормативно-правове регулювання розвитку електронного урядування в Україні, визначено його вплив на впровадження електронного урядування на місцевому рівні, виявлені проблеми, не вирішені в правовому полі електронного урядування на місцевому рівні.

Досліджено кращі зарубіжні практики електронного урядування на місцевому рівні та можливості імплементації в Україні досвіду вирішення проблем сумісності, налагодження координації між усіма рівнями влади – центральним, регіональним і місцевим, розвитку розумних міст, створення «живих лабораторій», залучення громадян до процесу прийняття рішень.

Проаналізовано досвід Європейського Союзу щодо вирішення проблеми сумісності при впровадженні електронного урядування та визначено необхідність враховувати в Україні загальноєвропейські правила та вимоги

щодо забезпечення сумісності при запровадженні різноманітних технологій та інструментів електронного урядування, особливо дотримання принципів сумісності, а саме: субсидіарності та пропорційності; відкритості; прозорості; можливості повторного використання; технологічної нейтральності та перенесення даних; користувацько-центричності; включення і доступності; безпеки і приватності; багатомовності; адміністративного спрощення; збереження інформації; оцінки ефективності та результативності.

Проаналізовано сучасні теоретико-методологічні підходи до впровадження електронного документообігу в органах виконавчої влади, що дає змогу стверджувати про певні відмінності у формулюванні термінів у цій галузі як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Саме тому автором запропоновано розуміти «електронний документообіг в місцевих органах виконавчої влади» як комплекс заходів, що здійснюється в місцевих органах виконавчої влади, на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій щодо створення, передавання, розмножування, пошуку, поширення і контролю документів відповідно до набору процедурних правил, координації завдань між людьми та синхронізації даних. «Комплексний критерій оцінки ефективності електронного документообігу в місцевих органах виконавчої влади» ми розуміємо як сукупність оцінок ефективності механізмів впровадження електронного документообігу, що включають у себе їх відповідність системному підходу (аналіз процесу ЕДО, його вдосконалення, синтез нового процесу ЕДО із заданими цілями), контрольованість (можливість втручання в процес електронного документообігу на його різних стадіях із забезпеченням досягнення поставлених цілей), безперебійність та безпека даних (система повинна працювати в режимі функціонування установ та організацій, забезпечуючи виконання службовцями та посадовими особами свої обов’язків, і забезпечувати збереження даних відповідно до обраних політик безпеки), раціональність та функціональне призначення (електронний документообіг повинен забезпечувати потрібний набір функцій, маючи при цьому можливість до розширення свого функціоналу).

Доведено, що в Україні існує і діє досить розвинута нормативно- правова база забезпечення впровадження електронного документообігу в місцевих органах виконавчої влади, що включає в себе регулювання інформаційної діяльності, підходів електронного урядування, захисту інформації і, власне, електронного документообігу в місцевих органах виконавчої влади. Зокрема, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів, Закон України «Про електронний цифровий підпис» визначає правовий статус електронного цифрового підпису та регулює відносини, що виникають при використанні електронного цифрового підпису, в більшості випадків прирівнюючи його накладення на електронний документ з особистим підписом особи під цим документом в паперовому вигляді. Водночас, нормативно-правова база не є досконалою, проте й не є статичною, до неї постійно вносяться зміни, що її актуалізують, у тому числі й з урахуванням міжнародних регламентних документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипська О., Вискуб О. та ін. Кращі практики з електронного урядування в Дніпропетровській області. URL: http://eef.org.ua/wpcontent/uploads/2017/01/egovreport_3_0.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

2. Горбулін В. П., Грицяк Н. В. та ін. Електронне урядування : підручник. Київ : НАДУ, 2014. 352 с.

3. Грицяк Н., Литвинова Л. Державне управління в умовах розвитку інформаційного суспільства : навч. посіб. Київ : Вид-во К.І.С., 2015. 108 с.

4. Деякі питання діяльності підрозділів з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації центральних та місцевих органів виконавчої влади та заступників керівників центральних органів виконавчої влади, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 р. № 194. *Офіційний вісник України.* 2020. № 23. Ст. 883.

5. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2019 р. № 829. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-optimizaciyi-sistem-829 (дата звернення: 08.11.2024).

6. Деякі питання цифрового розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 р. № 56. *Офіційний вісник України.* 2019. № 13. Ст. 473.

7. Дмитренко В. І. Механізми впровадження електронного урядування на місцевому рівні: дис. … канд. наук з держ. упр. Київ, 2018. 248 с.

8. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб. : у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 84 с.

9. Забейворота Т. Сучасна концепція е-врядування як основа модернізації системи державного управління. *Актуальні проблеми державного управління.* №. 1(51). 2017. С. 35-42.

10. Заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : завт. постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 р. № 208. *Офіційний вісник України.* 2003. № 9. Ст. 378.

11. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку : матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. Київ, 2019. С. 188-197.

12. Коновал В. О. Методологічні засади електронного урядування на місцевому рівні: поняття, принципи, моделі та передумови. *Теорія та практика державного управління.* 2016. Вип. 2. С. 65-72.

13. Куйбіда В. С., Карпенко О. В., Наместнік В. В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління».* 2018. № 1. С. 5-11.

14. Марченко В. В. Щодо проблем впровадження електронного урядування в місцевих органах виконавчої влади. *Актуальні проблеми держави і права.* 2015. № 77. С. 173-179.

15. Питання реалізації пілотного проекту провадження технологій електронного урядування : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 р. № 360-р. *Офіційний вісник України.* 2010. № 18. Ст. 806.

16. Погребняк, І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації.* 2014. Р. 26-35.

17. Положення про Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 03.09.2014 р. № 411. *Офіційний вісник України*. 2014. № 73. Ст. 2066.

18. Положення про Державну архівну службу України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 870. *Офіційний вісник України.* 2015. № 88. Ст. 2930.

19. Положення про Міністерство економіки України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459. *Офіційний вісник України.* 2021. № 17. Ст. 676.

20. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.04.2014 р. № 197 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25.09.2019 р. № 850). *Офіційний вісник України.* 2014. № 51. Ст. 1345.

21. Положення про Міністерство юстиції України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228. *Офіційний вісник України.* 2014. № 54. Ст. 1455.

22. Порядок інтеграції інформаційних систем державних органів та органів місцевого самоврядування до Єдиного державного порталу адміністративних послуг: затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 08.09.2016 р. № 1501/248. *Офіційний вісник України*. 2016. № 85. Ст. 2791.

23. Про затвердження Комплексної міської цільової програми «Електронна столиця» на 2019-2022 роки: Рішення Київської міської ради від 18.12.2018 р. № 461/6512. URL: https://kmr.gov.ua/sites/default/files/461-6512.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

24. Про затвердження Плану заходів на 2019-2020 роки з реалізації Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року: Рішення Київської міської ради від 19.12.2019 р. № 496/8069. URL: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2020/2/5/rishennja_ 496_8069.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

25. Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та

Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади: Наказ Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 р. № 327/225. *Офіційний вісник України.* 2003. № 2. Ст. 49.

26. Про затвердження Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року: Рішення Київської міської ради від 15.12.2011 р. № 824/7060. URL: https://kmr.gov.ua/uk/content/strategiya-rozvytku-mista-kyyeva (дата звернення: 08.11.2024).

27. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації : Указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1067/2011. *Офіційний вісник Президента України.* 2011. № 31. Ст. 1195.

28. Про утворення Міжгалузевої ради з питань розвитку електронного урядування: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2009 р. № 4 (Постанова втратила чинність на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 р. № 595). *Офіційний вісник України.* 2009. № 3. Ст. 77.

29. Про утворення Міжгалузевої ради з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 р. № 595. *Офіційний вісник України.* 2020. № 59. Ст. 1855.

30. Регіональна програма інформатизації «Електронна Вінниччина» на 2016 – 2018 роки: схвалена рішенням 38 сесії Вінницької обласної Ради 6 скликання від 24 червня 2015 року № 893. URL: https://www.vin.gov.ua/vazhlyva-informatsiia/57615-rehionalna-prohrama-informatyzatsii (дата звернення: 08.11.2024).

31. Регіональна програма інформатизації Одеської області на 2014 – 2016 рр. «Електронна Одещина»: Додаток до рішення обласної ради від 24 грудня 2013 року № 968 - VI. URL: https://iac.odessa.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/09/programma-2018-658-VII.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

32. Achmad M., Patu M., Ashariana, A. The effect of e-government implementation on the quality of electronic identity card public service in Indonesia. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teorij.* 2021.

33. Adjei-Bamfo P., Maloreh-Nyamekye T. The role of e-government in sustainable public procurement in developing countries: A systematic literature review. Resources. *Conservation & Recycling.* 2019. № 142. P. 189-203.

34. Aziz H., Shah N. Participatory budgeting: Models and approaches. *Pathways between social science and computational social science*. P. 215–236.

35. Baker, D. L. Designing and Orchestrating Online Discussions. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching.* 2021. № 7(3). P. 401-411.

36. Barber B. Three scenarios for the future of technology and strong democracy. *Political science quarterly*. № 113.4. 1998. P. 573-589.

37. Basu S. E- government and developing countries: an overview. *International Review of Law, Computers & Technology*. 2004. P. 109-132.

38. Bogdanovskaya I. E-Government: Legal Aspects.*Legal Issues Digit. Age* 3 2022. P. 3.

39. Bryson J. M. What to do when stakeholders matter: Stakeholder identification and analysis techniques. *Public Management Review.* 2004. № 6. P. 1-53.

40. Bryson, J., Frances S., Kaifeng Y. The state of public strategic management research: A selective literature review and set of future directions.*The American review of public administration*. 2010 P. 495-521.

41. Calista D. E-government and e-governance: Converging constructs of public sector information and communications technologies. *Public Administration Quarterly*. 2007. P. 87-120.

42. Chantillon, Maxim, Joep Crompvoets, and Vassilios Peristeras. Prioritizing public values in e-government policies: A document analysis. *Information Polity.* 2020. P. 275-300.

43. Chatzopoulou C. E-Government and COVID-19: An empirical study in Greece." *Research Conference on Metadata and Semantics Research*. Cham: Springer International Publishing, 2021. 3. 21-54.

44. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions A Digital Agenda for Europe.

45. Cordella, A., Paletti, A. ICTs and value creation in public sector : Manufacturing logic vs service logic. In Information Polity. 2018. Vol. 23, Numéro 2, P. 125-141.

46. Davison, R.M., Wagner, C., Ma, L.C.K.: From government to e-government: a transition model. *Inf. Technol. People*. 2019. № 18(3). P. 280-299.

47. Digital Croatia Strategy for the period until 2032 Republika Hrvatska Central State Office for the Development of the Digital Society December 2022. URL: https://mpudt.gov.hr/UserDocsImages//RDD/SDURDD-dokumenti//Strategija_Digitalne_Hrvatske_final_v1_EN.pdf?lang=uk (дата звернення: 08.11.2024).

48. Digital Decade Country Report 2024: Croatia. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-country-reports URL: (дата звернення: 08.11.2024).

49. Digital Decade Country Report 2024: Greece. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-country-reports (дата звернення: 08.11.2024).

50. Digital Decade Country Report 2024: Poland. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/digital-decade-2024-country-reports (дата звернення: 08.11.2024).

51. Espinosa V., Antonia P. E-Government as a Development Strategy: The Case of Estonia. *International Journal of Public Administration*. 2024. P. 1-14.

52. Floridi L. Network ethics: Information and business ethics in a networked society. *Journal of business ethics*. № 90. 2009. P. 649-659.

53. Floridi, L. The digital revolution as a fourth revolution. Invited contribution to the BBC online program Digital Revolution. 2010.

54. Giritli Nygren K. Narratives of ICT and Organizational Change in Public Administration. Gender. *Work & Organization*. 2012. № 19(6), P. 615-630.

55. Kaufmann, D., Kraay, A., Mastruzzi, M. The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues. Hague Journal on the Rule of Law, № 3(2). 2010. P. 220–246.

56. Kurcheeva G. I. Management in the digital economy : textbook. Publishing house of NSTU, 2018. 136 p.

57. Mergel, I., Edelmann, N. Defining digital transformation : Results from expert interviews. Government Information Quarterly. 2019. № 36(4)

58. Mishra, M. K. Digital transformation of public service and administration. Leibniz Information Centre for Economics. 2020. URL: eam/10419/222522/1/Digital%20Transformation%20of%20Public%20Service%20and% 20Administration.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

59. Mountasser, T.,Abdellatif, M. Digital Transformation in Public Administration: A Systematic Literature Review. *International Journal of Professional Business Review*. 2023. № 8(10).

60. OECD. *The e-Government Imperative* . Париж, 2023.

61. Osbourne D., Gaebler T. Reinventing government: how the entrepreneurial spirit is transforming the public sector. *Plume*. 1992.

62. Ostberg, O. Swedish e-gov 2010: where is it coming from and where is it going. *International Journal of Public Information Systems*. 2010.

63. Panshin B. N. Digital economy: concept and directions of development. *Science and innovations.* 2019. № 3. P. 48-60.

64. Payne A. F., Storbacka K., Frow, P. Managing the co-creation of value. *Journal of the Academy of Marketing Science*. 2008. № 36(1), P. 83-96.

65. Stanimirovic, D., Vintar, M. Conceptualization of an integrated indicator model for the evaluation of e-government policies. *Electronic Journal of e-Government.* 2013. № 11(1), P. 293-307.

66. Torres L., Pina V., Royo S. E-government and the transformation of public administrations in EU countries: beyond NPM or just a second wave of reforms? *Online Inf.* Rev. 2005. № 29(5), P. 531–553.

67. Troitiño D., Mazur V. E-governance and integration in the European union. *Internet of Things.* 2024. № 27.

68. United Nations E-Government Survey 2012. E-Government for the People. URL: http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan048065.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

69. Yasir A., Hu X., Ahmad M. Modeling impact of word of mouth and E-government on online social presence during COVID-19 outbreak : a multi-mediation approach. Int. J. Environ. Res. Public Health.2020. № 17. P. 2954.